

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Eetika diskursus avalikus debatis kolme ahistamiskandaali näitel

Bakalaureusetöö

Laura Maria Meltsas

Juhendaja: Eleri Lõhmus, MA

Kaasjuhendaja: Halliki Harro-Loit, PhD

Tartu 2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1. Moraal ja eetika.....	5
1.2. Moraalne teadlikkus ja kahju.....	6
1.3. Potteri kast.....	8
1.4. Väärtused ja printsiibid kommunikatsioonieetikas.....	10
1.5. Uurimisküsimused.....	11
2. VALIM JA MEETOD.....	12
2.1. Diskursusmeetod.....	12
2.2. Juhtumiuuring.....	14
2.3. Kaasuste lühikirjeldused.....	16
2.3.1. Marko Mihkelsoni kaasus.....	16
2.3.2. Aivar Mäe kaasus.....	17
2.3.3. Mehis Viru kaasus.....	18
2.4. Valim.....	19
3. JUHTUMITE EMPIIRILISE MATERJALI ANALÜÜS.....	23
3.1. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eetika.....	23
3.2. Demagoogiavõtted.....	31
3.3. Tekstilised kategooriad.....	34
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	40
4.1. Eetilised kaalutluskohad.....	40
4.2. Sõnavõtjate tõlgendused.....	42
4.3. Hinnangud ja arvamused.....	43
KOKKUVÕTE.....	45
SUMMARY.....	46
KASUTATUD KIRJANDUS.....	47
LISAD.....	55
Lisa 1. Marko Mihkelsoni kaasuse ajajoon.....	55
Lisa 2. Aivar Mäe kaasuse ajajoon.....	58
Lisa 3. Mehis Viru kaasuse ajajoon.....	60
Lisa 4. Analüüsitud tekstide viited.....	61

SISSEJUHATUS

Seksuaalse ahistamise ja sellest rääkimise puhul on oluline jälgida eetika diskursuseid ehk kuidas sellest räägitakse, kas on teada, kus on tõde ning kes on allikad. Samuti on oluline, et kõikidest temadest on võimalik rääkida ilma hukkamõistuta ja tabuta. Kui neid teemasi käsitletakse meediaskandaalina, siis skandaalis kaotavad kõik osapooled ning niisugusel viisil käsitlemisel peab märkama, milliseid eetilisi kaalutluskohti erinevad sõnavõtjad märkavad. Seksuaalsuse kajastamise normid on sellega seoses muutunud, et käitumine, mis veel kümme aastat tagasi oli vaikimisi olemas, on nüüd avalikus arutelus. Kuivõrd teema on väga paljus privaatne, siis on oluline uurida, missugused eetika-alased diskursused esinevad meediakajastustes. Selleks valisin kolm kaasust, kuna nende kajastus oli laiapõhjaline.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida ühte tüüpi skandaale ning leida, kuidas erinevaid väärtuseid ja väärtuskonflikte kommuniqueeritakse, kuidas skandaali kajastatakse ja kuidas toimub avalik arutelu. Samuti, kuidas väljendub kaasustes eetika diskursus ja mis väärtused välja tuuakse. Kui skandaalid sisaldavad moraalset arutelu, siis on nad pikka aega agendas. Seda enam, et tänapäeva ühiskonnas on avalik debatt liikunud sotsiaalmeediasse, mis tähendab kiiremat ja laiemat levikut ning võimalik, et ka infoga manipuleerimist (Tumber ja Waisbord, 2019).

Valitud skandaalid on seotud suure konfliktiga, kus läheb vastastikku privaatsus ja avalik huvi ning kui tegemist on ka seksuaalsusega seotud temaga, siis mis on ja mis ei ole aktsepteeritud ning kuivõrd on avalik huvi põhjendatud. Analüüsiks on võetud kolm meedia skandaali - Marko Mihkelsoni, Aivar Mäe ja Mehis Viru kaasused. Kõik käsitletavat kaasused on seksuaalse ärakasutamise või ahistamise teemalised, kus üks osapool saab avaldada oluliselt rohkem infot kui teine, samuti milles osad kaasuse osalejad on anonüümsed ning mitmed muud ühised aspektid, mis sisaldavad endas hulgaliselt moraalseid ja eetilisi kaalutlusi. Peale selle on kõik kaasused kõrgendatud avaliku huviga ning ka suure avaliku arutelu tekitajad. Samuti on tegemist alles hiljuti toimunud juhtumitega, tänu millele on olemas hiljuti avaldatud vastukajasisid kasutajate poolt sotsiaalmeedias ja mujal internetis. Nimetatud aspektide tõttu said valitud just need kaasused.

Moraalsete ja eetiliste küsimuste lahendamisel tuleb lähtuda mitmetest olulistest väärtustest ja printsiipidest vastavalt kontekstile. Kaasuste puhul on tegemist meediaskandaalidega, mis on

saanud palju kõneainet nii ajakirjanduses kui muus avaliku arutelus. Meediaskandaalid edastatakse massimeedia kaudu, mis oskuslikult jutustab lugu, kuidas keegi on midagi rikkunud, et kõita avalikkuse tähelepanu. Skandaali jutustuses haaratakse faktide üle juhtpositsioon ja lugu võib areneda ka faktidele mittevastavalt. Kuna skandaal suudab kõita avalikkuse tähelepanu, on meedia huvitatud selle edasi jutustamisest, mis omakorda hoiab skandaali kestust (Lull & Hinerman, 1997, viidatud Sõerunurk, 2005 kaudu). Seetõttu leidub ka erisugusi sõnavõtjate tekste, millest kõigist võib leida varieeruvaid arvamusi ja reageeringuid.

Oma töös annan esmalt ülevaate teoreetilistest lähtekohtadest, millele hakkab edasine analüüs toetuma ning selgitan kaasuste taustalugusid. Seejärel tutvustan töös kasutatavat diskursusanalüüsi meetodit, koostatud valimit ja selle valiku põhjendust ning viimaks esitan tehtud analüüsi ja tulemused. Kõikide valimisse kuuluvate tekstide viited on lisades eraldi uuesti välja toodud.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Järgnevas peatükis tutvustan teoreetilisi aspekte, millel minu töö põhineb. Tugipunktideks on erinevate mõistete ja printsiipide selgitused, mis on järgneva analüüsi tegemiseks olulised teada. Samuti on siin välja toodud kõikide kaasuste taustalugu - millest ja kuidas kaasus alguse sai ning tekstide sisu kirjeldus. Peatüki lõpus püstitan uurimisküsimused.

1.1. Moraal ja eetika

Mõisted „moraal” ja „eetika” võivad tunduda paljudele subjektiivsete aspektidena - kuidas määrata seda, mis on kellegi meelest eetiline ja kellele mitte ning samamoodi moraalsusega. Mitmed kommunikatsiooni teoreetikud on aga sõnastanud eelnimetatud lahti. Näiteks Hamelink (1995) selgitab eetika (*ethics*) ja moraali (*morality*) põhilise vahe. Moraal on teatud moraalnormide kogumi eelistamine, nagu need on määratletud religioosuses, filosoofilises või poliitilises traditsioonis. Eetika on distsipliin, mis annab moraalse valiku kriitilise ülevaate (Hamelink, 1995). Eetika on diskursus moraalse valiku aluseks olevate normide ja nende normide legitiimsuse kohta antud olukorras (Hamelink, 1995).

Moraalse teooria kohapealt räägib Hamelink (1995), et konkreetsete moraalsete dilemmade lahendamisel ei aita klassikalise kantiaanlik või kasulikkusest lähtuv moraaliteooriate rakendamine. See tähendab, et mingites raskemates situatsioonides, nagu ta toob välja näideteks eutanaasia, aborti jm, ei saa teha otsuseid ühemõtteliselt või konsensuslikult (Hamelink, 1995). Seda seetõttu, et nende näidete puhul on tegemist väga tihti, kui mitte alati, erineva taustaga olukordadega ning ei saa alati lähtuda kindlatest paika pandud põhimõtetest või lahenduste juhistest (Hamelink, 1995). Uuritavate kaasuste ühised jooned on privaatsus vastakuti avaliku huviga ning seksuaalne ahistamine, ent iga kaasus on hoolimata temaatilistest sarnasustest siiski väga erinev. Eestis on olnud olukordi, kus mõni avaliku elu tegelane on ajakirjandusele „vahele jäänud” taolise lastega seotud teemaga, kuid neid situatioone ei saa lahendada samasuguseid otsuseid langetades.

Winkler ja Coombs (1993) on teinud ettepaneku käsitleda moraali kui arenevat sotsiaalset instrumenti, mis on osa konkreetsest kultuurilisest kontekstist. Seega moraalsete otsuste tegemisele tuleks läheneda kontekstuaalselt (*contextual approach*), mis eeldab esmalt moraaliprobleemi täpset tõlgendamist ning tõsist analüüsimist (Winkler ja Coombs, 1993,

viidatud Hamelink 1995 kaudu). Nagu eelnev mõiste ütleb, tuleb lähtuda kontekstipõhiselt ja vastavalt sellele leida probleemile lahendus, mitte tugineda mingitele kindlatele universaalsetele reeglitele. Hamelink toob võrdluseks ka deduktiivse lähenemise, mille kontekstuaalne „ümber lükkab”, kuna selle puhul ei saada uusi teadmisi ega otsita lahendusi uutele valikutele, vaid võetakse aluseks kindlad definitsioonid ja reeglid. Kasutades induktiivset mudelit, uuritakse institutsionaalseid ja kultuurilisi seadistusi ning nende väärtusorientatsioone.

Samuti uuritakse olukordi, kus tuleb teha valikuid, nende valikute tagajärgi ja sellega seotud huve. Ehk „kuhu valik viib?”, „kas see on soovitatav?”, „kuidas jaotatakse valikust kasu vs kahju?”, „kelle huve teenib konkreetne valik?” ning „kes võidab ja kes kaotab?” (Hamelink, 1995). Seega annab induktiivne mudel võimaluse püstitada hüpoteese kõikidest osapooltest lähtuvalt ning vastavalt sellele võtta vastu parim võimalik lahendus. Pojmani (2005) sõnul on aga moraali keskmes praktilised tegevusjuhised ehk moraaliprintsiibid, mida hinnatakse nende preskriptiivse, universaliseeritava, üleskaalutava, avaliku ja teostatava iseloomu alusel. Preskriptiivsus tähendab, et moraaliprintsiibid juhivad käitumist ja väärtustatakse vastavalt käitumisele (Pojman, 2005). Universaliseeritavus nõuab, et moraaliprintsiibid kehtiksid kõigi jaoks, kes on olukorras sarnases olukorras (Pojman, 2005). Üleskaaluvus annab moraaliprintsiipidele eelise muude kaalutluste ees (Pojman, 2005). Avalikustamine on vajalik, et moraaliprintsiibid saaksid tõhusalt juhtida käitumist (Pojman, 2005). Lõpuks peab moraaliteooria olema teostatav ja arvestama inimlike puudustega (Pojman, 2005).

1.2. Moraalne teadlikkus ja kahju

Oluline mõiste siinkohal on ka *moral awareness* ehk moraalne teadlikkus. Reynolds (2006) defineerib moraalset teadlikkust kui inimese otsustavust, et olukord sisaldab moraalset sisu ja seda saab moraalsest vaatepunktist legitiimselt käsitleda. Ehk, et sageli tekib otsuse langetamise vajadus alles pärast seda, kui probleem on tunnistatud moraalseks probleemiks. Seejärel saab hakata kinnitama, et moraalinormid on küsimuse sisu suhtes asjakohased ning saab õigustatult rakendada olukorrale moraalialalüüsi, sõnavara ning raamistikke (Reynolds, 2006).

Moraalse otsuse vajadus võib sageli alles ilmned pärast seda, kui probleem on tuvastatud *moraalse* probleemina. Kuid see, milline mõju otsustel on, võib muuta moraalsete küsimuste

tuvastamise raskemaks. Otsuste mõju aga omakorda piirab moraalsete küsimuste arvu. Lisaks sellele tuleb tähele panna, kas otsus on vastuolus eetiliste standarditega, mis tähendab analüüsimist, kuidas on otsus võrreldav moraalnormidega. See võib aga muuta moraaliteadlikkuse ja moraalse hinnangu mõisted segaseks. Selle asemel tuleks aga tunnistada, et võrdlus moraalnormidega on sobiv, et moraalnormid on asjakohased küsimuse sisu suhtes ning et indiviid saab rakendada olukorrale moraalialalüüsi sõnavara ja raamistikke. Teisisõnu peab otsustaja tunnistama, et moraalne seisukoht on kehtiv seisukoht. (Baier, 1958, viidatud Reynolds, 2006 kaudu)

Reynolds toob välja, et moraaliteadlikkusel on selge seos kahjul (*harm*) kui käsitleda moraaliküsimusi. Eesti keele seletava sõnaraamatu (2009) järgi tähendab mõiste kahju ainelist kaotust, varanduse vähenemist või hävimist, mis võib olla majanduslik, materiaalne või varaline. Reynolds aga tõdeb, et laias laastus on kahju mõiste sügavalt juurdunud sajanditepikkuses moraaliteoorias ja mõnel juhul on see muutunud mõistete eetika sünonüümiks, moraalifilosoofiaks ja moraalseks käitumiseks (Reynolds, 2006). Tänapäeval käsitleme ka moraalselt kahjut, mille korral saab kohtu kaudu lausa rahalist hüvitist nõuda.

Nii Marko Mihkelsoni, Aivar Mäe, kui Mehis Viru kaasused kasvasid üleriigiliseks skandaaliks, mida lahkasid spetsialistid, meedia ja ka n-ö rahvakohtunikud ehk kõik erinevate taustadega sõnavõtjad, kes situatsioonidele oma hinnanguid andsid. Kõikides minu käsitlevates kaasustes on nende hinnagute tõttu kannatajad lisaks peamisele asjaosalisele ka nende pere ja lähedased. Ka Eesti ajakirjanduseetika koodeks toob välja, et „ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatu kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada (Eesti ajakirjanduseetika koodeks, 1998).

Ajakirjandus seisab pidevalt silmitsi lojaalsusküsimustega. Kas mõnda konflikti kajastades ollakse lojaalne oma lugejatele ja avalikkusele või asjaosaliste privaatsusele ja ka mõningal juhul kannatustele (Harro-Loit ja Juurik, i.a). Harro-Loit ja Juurik (i.a) toovad välja, et ajakirjandusel on moraalne kohustus teenida avalikkuse vajadust saada tõesti informatsiooni, mis tähendab lähtumist printsiibist: suurim hüve suurimale hulgale. Samal ajal on kohustus ka kaitsta haavatavaid, vastutama avaldatud materjali tõesuses ning otsustama, millises rollis olevate inimeste poolehoidu võtta.

1.3. Potteri kast

Eetiliste küsimuste analüüsimisel ning erinevate asjaolude selgitamisel on üheks tuntud tööriistaks Potteri kast (*Potter box*). Ralph Potteri poolt aluse pandud ning aastakümnete vältel täiendatud moraalse arutluse protsessi illustreeriv mudel (Backus ja Ferraris, 2004) käsitleb nelja dimensiooni – situatsioon (*empirical definition*), väärtused (*identifying values*), printsiibid (*principles*) ja lojaalsus (*loyalties*). Läbi eelnimetatud nelja dimensiooni ehk kategooria liigub kaheksa tegevuste sammu (*action steps*) - 1. olukorda puudutavate faktide ja asjaolude defineerimine; 2. erinevate väärtuste tugevuste või eeliste kirjeldamine ja võrdlemine; 3. põhimõtete esitamine, mida iga väärtus austab; 4. teiste eetiliste põhimõtete võrdlemine ja kaalumine; 5. otsustamine, kellele ollakse lojaalne; 6. teiste lojaalsust väärivate kohaloleku hindamine; 7. tegevussuuna valimine, mis hõlmab kõige olulisemaid väärtusi, põhimõtteid ja lojaalsust; 8. otsuse mõju hindamine - mille järgi juhendada eetiliste kaalutluste käsitlemisel. Antud töö lähtub kommunikatiivse situatsiooni analüüsist, mis toimub kahel tasandil – tegu ise ning kuidas sellest räägitakse.

Backus ja Ferraris (2004) selgitavad Potteri kasti järgmiselt (tabel 1):

1. **Situatsioon.** Nagu mõiste ise kajastab, on selles kategoorias olukorda puudutavate faktide ja asjaolude defineerimine. Siinkohal on oluline määratleda võimalikult objektiivselt. Vaja on üksikasjalikku teavet, mis on eetilise dilemma jaoks asjakohane. (Backus ja Ferraris, 2004) Antud töös on kõikide kaasuste puhul situatsiooniks meediakajastus ja debatt eetiliste kaalutluskohtade üle.
2. **Väärtused.** Tuleb määrata ja võrrelda erinevate väärtuste eeliseid, kuna iga väärtus mõjutab diskursust ja moraaliküsimuste arutluskäiku. Väärtused esindavad meie arusaamu õigustest, veendumustest, arusaamu õigest ja valest, mis on vastuolus, ning faktide ja väärtuste küsimusi. (Backus ja Ferraris, 2004) Käesolevas töös on väärtusena privaatsus konfliktis avaliku huvi kontseptsiooniga ehk avalikkuse õigusega teada olulist informatsiooni. Samuti on töös olulised väärtused, tõde ning inimväärikus.
3. **Printsiibid.** Väärtustest tuletatud printsiibid on praktilisemad käitumisjuhised ning mõnikord ka üldisemad kaalutlemisjuhised. Selle kategooria alla kuuluvad tegutsemise sammude kohaselt tuleb esitada põhimõtteid, mida iga väärtus austab, see

tähendab, et iga väärtust tuleb kujutada kategoorilise imperatiivi alusena ning seejärel kaaluda ja võrrelda teisi eetilisi põhimõtteid (kas need viitavad uutele väärtustele). (Backus ja Ferraris, 2004) Minu töös on oluline printsiip inimväärikusest tuletatud kaitse haavatavat printsiip ehk inimese eraelu ei ole avaliku huvi objektiks. See on privaatsusest kui väärtusest tuletatud printsiip.

4. **Lojaalsus.** Lojaalsus määratleb, kelle suhtes on otsuse langetajal moraalseid või juriidilisi kohustusi ning mis võivad olla nii päris otseselt või kaudselt valikuga seotud. Tegevussuunaks tuleb valida see, mis hõlmab kõige mõjuvamaid väärtusi, põhimõtteid ja lojaalsust. (Backus ja Ferraris, 2004) Oma töös uurisin, kuidas erinevad autorid väljendavad oma tekstides lojaalsuseid ja/või lojaalsusvalikuid.

<p>1. Situatsioon 1. Olukorda puudutavate faktide ja asjaolude defineerimine.</p>	<p>2. Väärtused 2. Erinevate väärtuste tugevuste või eeliste kirjeldamine ja võrdlemine.</p>
<p>3. Printsiibid 3. Põhimõtete esitamine, mida iga väärtus austab. 4. Teiste eetiliste põhimõtete võrdlemine ja kaalumine.</p>	<p>4. Lojaalsus 5. Otsustamine, kellele ollakse lojaalne. 6. Teiste lojaalsust väärivate kohaloleku hindamine 7. Tegevussuuna valimine, mis hõlmab kõige olulisemaid väärtusi, põhimõtteid ja lojaalsust. 8. Otsuse mõju hindamine.</p>

Tabel 1. Potteri kasti dimensioonid. Allikas: Backus ja Ferraris (2004).

Potteri kasti mudeli kasutamist ajakirjanduse kontekstis käsitlevad veel näiteks Franquet-Santos-Silva ja Ventura-Morujão (2017). Mudeli kasutamisega saavad ajakirjanikud teha tundlikel teemadel või olukordades arukamaid ja eetilisemaid otsuseid. Samuti uudiste allikate kontrollimisel, et tagada nende usaldusväärsus ja tõesus ning eetiliste otsuste tegemisel, näiteks kui ajakirjanik peab otsustama, kas avaldada teatud teave või mitte. Autorid toovad välja, et Potteri kasti mudelit saab kasutada ka ajakirjanduse eetiliste standardite väljatöötamisel ja hindamisel ning üldiselt aitab mudel ajakirjanikel mõista eetilisi dilemmasid ja teha paremaid otsuseid, mis vastavad ajakirjanduse kutse-eetika standarditele. (Franquet-Santos-Silva ja Ventura-Morujão, 2017)

Watley (2014) aga toob välja olemasoleva Potteri kasti puudusi, mis tema hinnangul

raskendavad selle kasutamist. Esiteks, kuna „lojaalsust“ käsitletakse viimase küsimusena, võivad teatud kohustused jääda tähelepanuta ning rõhuasetus suhetele võib alahinnata eetilisi väärtusi (Watley, 2014). Teiseks võib „väärtuste“ määramine olla keeruline ilma „printsiiptide“ üle järele mõtlemata (Watley, 2014). Kolmandaks, kuna Potteri kasti mudel võimaldab erinevate eetiliste filosoofiate integreerimist, võivad inimesed leida raskeks erinevate mõõdupuude võrreldavuse (Watley, 2014). Neljandaks, kuna Potteri kasti mudel toob kaasa otsused, mis põhinevad konkreetset olukorral, ei sunni see otsuse tegijat kaaluma, kuidas otsus võiks tulevikus toimida prototüübina tulevaste otsuste jaoks (Watley, 2014).

Watley (2014) teeb ettepaneku parandada Potteri kasti. Selleks, et eetiliste dilemmade hindamist veelgi tõhusamaks teha, saaks parandada sammude (situatsioon, väärtused, printsiibid ja lojaalsus) uuesti järjestamise, filosoofilise intuitsionismi ehk mõtteveisi lisamine, et struktureerida eetiliste dilemmade sisemist mitmekesisust ning ühtlasi lisada otsusejärgsele ja tegevusele eelnevale reflekteeriva veel üks samm (Watley, 2014). Seega koosneb modifitseeritud mudel viiest etapist – olukorra analüüsimine, sidusrühmade tuvastamine, kohustuste täpsustamine, kohustuste kaalumine ja universaalsuse kontrollimine (Watley, 2014).

1.4. Väärtused ja printsiibid kommunikatsioonieetikas

Professionaalses kommunikatsioonieetikas eristatakse kahte väärtust ning ühte printsiipi (Christians ja Traber, 1997). Tegemist on universaalsete üldkehtivate printsiiptidega. Ajakirjanduses ja igasuguses kommunikatsioonis on äärmiselt olulised väärtused tõde ja ausus. See määrab teabe piisavuse ja eeldab kriitilist mõtlemisvõimet, et panna küsimuse alla esitatud teabe õigsus (Christians ja Traber, 1997). Kõigi kaasuste puhul on informatsiooni piisavus ja tõesus vägagi relevantne probleem ehk mis on teadaolevad faktid, kuivõrd sõnavõtjad nendele tuginevad ning kuidas neid tõlgendatakse.

Ka Habelink (1995) toob välja küsimused, mis teevad keeruliseks moraalsete valikute lahendamise ning millele ei saa vastata n-ö käitumiskoodeksiga („milliseid eesmärke meie tehtud valikud teenivad?”, „miks on üks valik teisest parem?”, milliste huvidega tuleb arvestada?” ja „kuidas saab huve üksteise vastu kaaluda?”). Kõiki kolme kaasust proovivad aktiivselt lahendada ajakirjanikud, eksperdid ja ka juristid, kuid tegu on piisavalt raskete situatsioonidega, mis aga tekitavad palju avalikku arutelu ja vaidlusi. Protsessi käigus

kiputakse valima pooli, mis omakorda tekitab lojaalsusküsimuse (*loyalty*) - kellele ollakse lojaalne või keda lihtsalt põhimõtteliselt ei sallita - mille käigus unustatakse igasugune eetilisus (Christians ja Traber, 1997). See viib kolmanda probleemini - sõnavara. Ollakse ründavad ning tekitatakse nii ise kommunikatsioonieetilisi probleeme. (Christians ja Traber, 1997) Sotsiaalmeedia kommentaariumeid iseloomustab kindlasti väga värvikirev sõnavara, millega kaasneb hinnangute andmine, sildistamine, oletusliku informatsiooni tõepähe keeramine, ka manipulatsioon.

1.5. Uurimisküsimused

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on Marko Mihkelsoni, Aivar Mäe ja Mehil Viru kaasuse avalikustamise järel ilmunud sõnavõtjate tekstides mustrite leidmine ja analüüsimine eetika diskursusest lähtuvalt. Sõnastan käesolevale bakalaureusetööle järgnevad uurimisküsimused:

1. Kuidas väljenduvad eetilised kaalutluskohad sõnavõtjate arvamusalaldustes?
2. Kuidas tõlgendavad sõnavõtjad teadaolevaid fakte ja/või faktiväiteid?
 - 2.1. Milliseid rolle esindavad debatti kaasatud inimesed?
 - 2.2. Kelle initsiatiivil sõna võetakse?
3. Milliseid arvamusi ja hoiakuid sõnavõtjad esitavad?

2. VALIM JA MEETOD

Järgnevas peatükis annan ülevaate, millist uurimismeetodit ja andmekogumisviisi kasutan. Otsustasin kasutada diskursusanalüüsi meetodit, sest see võimaldab lisaks tekstile ka mitteöeldut analüüsida (Kalmus, 2015). Sellelele järgneb juhtumiuuringu ja skandaali konseptsiooni tutvustus. Peatüki lõpus toon välja ka valimi, selle iseloomustuse ja valiku põhjenduse.

2.1. Diskursusmeetod

Tekstianalüüsi puhul on diskursusanalüüs selle erijuht, milles puudub konkreetne meetod ning mille alla kuuluvad erinevad analüüsistiilid, -tüübid ja -koolkonnad; seetõttu on tegemist elektilise meetodite kogumiga (Kalmus, 2015). Diskursusanalüüsi tehes on eesmärgiks uurida, mil viisil kasutavad inimesed keelt, seda nii otseselt tekstis (aga ka suulistes või multimodaalsetes tekstides) kui ka n-ö ridade vahel öeldult. Antud meetodit iseloomustab kontekstuaalne lähenemine ehk sõltuvalt analüüsi eesmärkidest ja andmetest toimub valimi koostamine. Kontekstist oleneb samuti ka meetod ja analüüsitehnika, mis tuleb uurijal ise välja arendada. Siinkohal on oluline, et kasutatavate lähenemiste filosoofilised eeldused, teooriad, mõisted ning analüüsistrateegiad, -võtted ja -tehnikad oleksid omavahel kooskõlas ega tekitaks elektilist ohtu (Kalmus, 2015).

Kalmus (2015) toob välja, et diskursusanalüüsi ühikud võivad olla varieeruvad, st nendeks saavad olla sõnad, fraasid, laused, lõigud või ka suuremad tekstiüksused. Eesmärgiks pole niivõrd rakendada mingisuguseid olemasolevaid kategooriaid, kuivõrd uurida, kuidas osalejad ise neid konstrueerivad ja kasutavad. Seetõttu võib olla ka ühel kategoorial mitu tähendust, mis tuleb tegelikult ka minu enda tehtud analüüsis välja.

Diskursusanalüüsi üldistest teoreetilised lähte-eeldustest annab hea ülevaate Laherand (2008), mida ta selgitab läbi Jokise, Juhila ja Suonise. Need on järgmised:

1. *Oletus keelekasutuse sotsiaalset tegelikkust loovast loomusest.* Ehk konstruktiivne idee, mis sätestab, et ühtegi mõistet ei saa pidada endastmõistetavaks, kuna see on kultuuri liikmete poolt konstrueeritud (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b: 18-24, viidatud Laherand, 2008 kaudu).
2. *Oletus mitmete kõrvuti eksisteerivate ja omavahel võistlevate tähendussüsteemide*

olemasolust. See tähendab, et ühe ja sama nähtuse käsitlemisel on võimalik lähtuda erinevatele tõlgendustele (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b: 24-26, viidatud Laherand, 2008 kaudu).

3. *Oletus tähendusliku tegevuse kontekstuaalsusest*, mis tähendab, et analüüsitavat tegevust vaadeldakse ja tõlgendatakse teatud ajas ning kohas. Olgu kontekstiks siis sõnade seos lausega, üksiktoimingu seos tegevusepisoodiga, interaktsiooni- või kultuurikontekstina (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b: 29-36, viidatud Laherand, 2008 kaudu).
4. *Oletus tegutsejate seotusest tähendussüsteemidega* ehk analüüs keskendub sotsiaalsele praktikale ning huvitatakse „mina” loomise protsessidest (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b: 37-4, viidatud Laherand, 2008 kaudu).
5. *Oletus keelekasutuse mitmesuguseid tagajärgi tootvast loomusest* tähendab, et võidakse uurida mingi (keelelis) toimingu funktsiooni teatud olukorras (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b: 41-45, viidatud Laherand 2008, kaudu).

Philipsi (2007) sõnul ei kajasta diskursusanalüüs lihtsalt juba olemasolevat reaalsust, vaid aitab kaasa uute tähenduste omistamisele ja reaalsuse konstrueerimisele. Selle saavutamiseks kasutatakse erinevaid lähenemisviise, mille aluseks on erinevad diskursuste kontseptsioonid. Seega, diskursusanalüüs aitab mõista, kuidas keelelised praktikad võivad mõjutada sotsiaalset reaalsust ning kuidas keelelised praktikad võivad luua uusi tähendusi ja konstrueerida reaalsust. Diskursused on seega erilised viisid maailma tähenduse konstrueerimiseks, mis on üksteisega ebastabiilsetes suhetes. Tähenduse diskursiivset tootmist võib seega mõista kaasproduksioonina, kus sotsiaalses interaktsioonis tähendusloomes on erinevad diskursused inimeste poolt koos liigendatud (Philips, 2007).

Diskursusanalüüsis uuritakse mitmeid erinevaid omadusi, mis on seotud teksti ja kõne kontekstiga, sotsiaalse interaktsiooni ja kognitsiooniga, mis tähendab, et diskursusanalüüs käsitleb teksti ja kõnet kui sotsiaalse tegevuse vormi ning uurib, kuidas tekst ja kõne mõjutavad ning on mõjutatud ümbritsevast keskkonnast (van Dijk, 1997). Van Dijk (1997) toob näiteks, et uurida võib parlamendis peetud kõnede mõju poliitilistele arvamustele või kuidas jagatud teadmised mõjutavad lausete süntaktilist ja semantilist struktuuri vestluses. See tähendab, et diskursusanalüüs võib uurida, kuidas poliitilised liidrid kasutavad kõne

võimu oma kuulajaskonna veenmiseks, või kuidas kõnelejad kohandavad oma sõnumit kuulajate teadmiste ja arusaamadega (van Dijk, 1997). Kuigi erinevaid diskursuse aspekte võib uurida eraldi, on oluline mõista, et need on omavahel seotud ja sõltuvad üksteisest, mis tähendab, et multidistsiplinaarne uurimistöö võib aidata laiemalt mõista teksti ja kõne erinevaid tasandeid ja mõjusid (van Dijk, 1997). Multidistsiplinaarse uurimustöö puhul võib näiteks uurida, kuidas semantiline struktuur võib sõltuda kontekstist ja sotsiaalsest interaktsioonist ning kuidas see mõjutab teksti ja kõne mõistmist (van Dijk, 1997). Siiski toob van Dijk (1997), et üksik peatükk ei suuda kõiki neid aspekte hõlmata, mistõttu võib iga peatükk keskenduda ainult ühele aspektile ja käsitleda seda põhjalikult, jätmata samal ajal tähelepanuta teiste aspektide mõju. See võimaldab uurijatel keskenduda ühele konkreetsele teemale ning samal ajal saada üldisemaid teadmisi teksti ja kõne kohta (van Dijk, 1997).

Oluline on arvestada, lisaks muule, sotsiaalsete ja kultuuriliste kontekstidega, näiteks võivad erinevad sotsiaalsed grupid kasutada sama sõna erinevalt ning seetõttu on oluline mõista selle sõna kasutamise konteksti (Antaki jt, 2003). Samuti on oluline arvestada uurimisprotsessis ka enda sotsiaalsete ja kultuuriliste aspektidega, nagu uurija taust ja eelarvamused, mis on just oluline seetõttu, et andmete kogumine ja analüüs oleks usaldusväärne.

2.2. Juhtumiuuring

Juhtumiuuring on mitmekülgne süvaanalüüs, mis keskendub konkreetsele üksusele või sotsiaalsele nähtusele, pakkudes üksikasjalikku kirjeldust ja arusaamist (Strömpl, 2014). See erineb traditsioonilistest kvantitatiivsetest meetoditest, kuna uuritakse nähtust tervikuna (Strömpl, 2014). Selles töös uuritavad juhtumid on käsitletavad kui meediaskandaalid.

Söderunurk (2005) kirjeldab meediaskandaali tekkimise märke, mille hulka kuuluvad konkreetsed isikud, kes ületavad üldtunnustatud moraaliväärtusi. Need isikud on kindlasti identifitseeritud kui moraalinormide rikkujad, kes tegutsesid teadlikult ja hoolimatult ainult oma huvides. Rikkujad võtavad vastutuse oma tegude eest ning igale osalejale tulevad tagajärjed erinevad. Skandaal levib laiemalt massimeedia kaudu, mis oskuslikult jutustab loo patustajatest ja nende rikkumistest ning on huvitava esituse tõttu avalikkuse tähelepanu keskmes. Skandaali narratiivi rolli käigus haaratakse üle faktid ning võetakse juhtpositsioon, hoolimata sellest, kuidas faktid kulgevad. Kuna skandaal suudab köita avalikkuse tähelepanu, on meedial huvi skandaali edasi jutustada, mis omakorda hoiab skandaali kestust. Skandaal

lõpeb siis, kui avalikkus lõpetab selle vastu huvi tundmise. Seega on meedia kohustatud rääkima skandaalist lõpuni välja, et rahuldada avalikkuse soovi teada, kuidas skandaal lõpeb. (Lull & Hinerman, 1997, viidatud Sõerunurk, 2005 kaudu)

Meediaskandaalide dünaamikat on oluliselt mõjutanud digitaalne revolutsioon, mis on kiiresti muutnud uudiste ja avaliku suhtluse vorme. (Tumber ja Waisbord, 2019). Digitaalsete platvormide paljus on radikaalselt muutnud uudiste ökosüsteemi, sealhulgas informatsioonivoo, ajakirjanduslike tavade ja tingimuste ning taktikate, mis on seotud avaliku nähtavuse saavutamise (Tumber ja Waisbord, 2019). Kuna avaliku suhtluse tingimused muutuvad, muutuvad ka avalikustatud skandaalid kui väärted, näiteks võib digitaalse platvormi abil skandaal kiiresti levida laiemalt ja jõuda suurema publikuni (Tumber ja Waisbord, 2019). Samuti võib internetis olla võimalik skandaaliga seotud teavet manipuleerida või kustutada, mis võib omakorda mõjutada skandaali edasist arengut ja tulemusi (Tumber ja Waisbord, 2019).

Kui skandaalid sisaldavad moraalselt arutelu, siis on need pikka aega agendas, tekib palju arvamusi ning nendes kolmes kaasuses kajastatud arvamuste anlüüsiks tein diskursusanalüüsi. Sellest lähtuvalt moodustasin analüüsimiseks järgnevad kategooriad (tabel 2). Kategooriad moodustusid vastavalt analüüsitud sõnavõtjate tekstidele ja nendes esinenud väärtuste ja meediaeetiliste võtmeteemadele.

Kategooria	Alakategooriad	Selgitused
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eetika	Avalik huvi	Avaliku huvi või avaliku elu tegelase presenteerimine sõnavõtja poolt.
	Allikate usaldusvärsus	Kuidas kasutatakse allikaid - anonüümsed allikad, nimelised allikad, allikate kontroll, allikatel põhinemine?
	Süütuse presumpatsioon	Sõnavõtja lähtumine süütuse presumpatsioonist või selle väljatoomine.
	Igakülgus	Kuivõrd ajakirjanik lähtub igakülgusest - kellele on sõna antud, kellele ei ole ning nende valikute põhjenduste olemasolu.
	Kaitse haavatavat	Kuidas ja millisel määral esineb kaitse haavatavat printsiipi?

	Lojaalsusvalikud	Kuidas väljendab sõnavõtja oma poolehoidu?
	Inimväärikus	Ebavõrdse kohtlemise, diskrimineerimise, väärikuse alandamise või rõhumise esinemine.
	Privaatsus	Kuidas esineb privaatsuse printsiip sõnavõtjate tekstides? Millisel määral esineb kellegi privaatsuse ebaõiglast kohtlemist, samuti eraelu puutumatus aspekt?
Demagoogiavõtted		Kuidas kasutavad sõnavõtjad demagoogiavõtteid?
Tekstilised kategooriad	Üldine normatiivsus	Sõnavõtja toob välja ühiskonna muutumise ajas; ei arvestata sõnavõttus sellega, et ühiskond muutub ajas; tuuakse välja põlvkondadevaheline erinevus; teatud aspektide normaliseerimine.
	Stereotüübid	Kuidas ja milliseid stereotüüpse sõnavõtja kasutab?
	Sildistamine	Kuidas ja millisel määral kasutab sõnavõtja sildistamist kellegi suhtes?
	Faktid	Kuidas esitatakse fakte? Kuivõrd sõnavõttus põhinetakse faktidele? Kuidas esitatakse faktide moonutamist ja ebatäpseid väiteid, samuti umbkaudsust ja eeldamist? Kuidas esitatakse faktiväiteid? Kuidas esineb faktipuudulikkust ja millisel määral sõnavõtja toob selle välja? Uute faktide ilmumine, mis puudusid algtekstis.
	Hinnangud	Missuguseid hinnanguid sõnavõtja kasutab?

Tabel 2. Kategooriad.

2.3. Kaasuste lühikirjeldused

Käesolevas peatükis annan lühiülevaate analüüsitavaatest kaasustest. Täpsemate ajajoontega on võimalik tutvuda lisades (lisad 1.-3.).

2.3.1. Marko Mihkelsoni kaasus

Marko Mihkelsoni kaasuse võtmeteemadeks oli lastekaitse, lähisuhtevägivald ja trauma, hooldusõigus ning šantaaž ja julgeolek. Järgnevalt annan ülevaate Mihkelsoni kaasuse kulgemisest.

27. oktoobril 2022. aastal ilmus Postimehe arvamuse rubriiki ajalehe peatoimetaja Priit Hõbemäe artikkel, kus ta kirjutas, et keegi Eesti julgeolekuküsimustega tegelev tuntud riigikogu liige tegi lapsealistest mingisuguseid fotosid (Hõbemägi, 2022). Sellega mindi kohtusse, mis lõppes kompromissiga. Hõbemägi ei avalda ühtegi nime ega muud detaili, mis võimaldaks kaasosalisi tuvastada. Ta väidab, et selle looga on kursis paljud inimesed nii ajakirjanduses kui poliitikas ning juba 2021. aastal said mitme suure ajakirjandusväljaande toimetused vihje (Hõbemägi, 2022). Priit Hõbemägi aga on ise Postimehe peatoimetaja olnud alles 2022. aasta juunist (ERR, 2022), mis tähendab, et eelmise peatoimetaja Marti Aaviku ajal lugu ei avaldatud, seega tundub, et nad on sellel teemal eriarvamustel.

Samal päeval, 50 minutit hiljem avaldas Postimees artikli pealkirjaga „Riigikogu liige jäi vahele lapsealisest kohatute piltide tegemisega” (Saarniit, 2022), milles seisab, et Marko Mihkelson on teinud oma abikaasa lastest (siinkohal toon välja, et Marko Mihkelson on laste kasuisa) kohatuid fotosid. Fotod avastas „mõni aasta tagasi” (Saarniit, 2022) laste bioloogiline isa lapse telefonist. Juhtumist vihjati väljaandele 2021. aasta detsembri keskpaigas, kuid toona jäi lugu ilmumata erinevatel asjaoludel, näiteks ei õnnestunud ajakirjanikel saada Mihkelsoni enda kommentaari. 2022. aasta märtsis pöördus Postimehe poole politseiuurija, kes kutsus vihje saanud ajakirjaniku ütlusi andma teemaga pöördunud anonüümse isiku kohta. Ajakirjanik ei ole aga kohustatud oma allikaid avaldama ning uurimiseks algatati kriminaalmenetlus (Saarniit, 2022).

Nii Hõbemäe kui Saarniidu artikli ilmumise ajaks olid kõik kohtuasjad lõppenud, mis muu hulgas olid ka kinnised. Edasi lahvas skandaal, mida avalikult paljudes kanalites erinevate taustadega inimeste poolt lahkama ning arvamust avaldama hakatakse. Detailsema ajajoonega on võimalik tutvuda lisa (lisa 1).

2.3.2. Aivar Mäe kaasus

Aivar Mäe kaasuse võtmeteemadeks olid indiviidi isiklikud piirid ja eelistused, meediavägivald, kättemaks, solvumine ning organisatsioonikultuur. Järgnevalt annan ülevaate Mäe kaasuse kulgemisest.

22. juunil 2020. aastal avaldatakse Eesti Ekspressis suur lugu, kus käsitletakse mitmeid anonüümseid pöördumisi Rahvusoper Estonia töötajate poolt. Artikkel räägib sellest, kuidas Estonia direktor Aivar Mäe alandab ja ahistab naisi. Anonüümset lood kirjeldavad detailselt

erinevaid juhtumeid, milles leiab nii alandamist, kui vaimset ja füüsilist ahistamist. Samas artiklis saab sõna ka Aivar Mäe, kellele Eesti Ekspressi toimetus on öelnud, et tegu on tööhkonna teemalise intervjuuga. Mäe saab lugeda antud anonüümseid juhtumeid, mille reaktsioon ja vastused on artiklis avaldatud nii video näol, kui kirjalikult. Oma kommentaarides väljendab Mäe šokki ja segadust ning ütleb kindlalt, et sellega tuleb pöörduda kohtu poole, kuna süüdistused väljendavad ehedat ahistamist. Samuti on Mäe seisukohal, et tegemist on pahatahtlike süüdistustega ning näeb nendes ka kättemaksu (Lehepuu, 2020a).

Kaks päeva hiljem, 24. juunil avaldab ERR Aivar Mäe pöördumise, kus ta palub vabandust, et on oma „loomuomaselt ülemealiku huumorisoone ja karakteriga” kellelegi liiga teinud ning tema käitumine pole olnud pahatahtlik (ERR, 2020a). Sellegipoolest alustas politsei Aivar Mäe suhtes menetluse seksuaalse ahistamise paragrahvi alusel (Lehepuu ja Vasli, 2020). Juulis peatab Estonia nõukogu Mäe lepingu kaheks kuuks (ERR, 2020b) ning augustis astub ta peadirektori kohalt tagasi (ERR, 2020c). Oktoobris selgub aga kohtuotsus, mis määrab Mäele seksuaalse ahistamise eest rahatrahvi (ERR, 2020d), Mäe kaebab otsuse edasi ning 2021. aasta veebruaris tühistab Harju maakohus eelneva otsuse ja määrab vastaspoolele kohtukulude hüvitamise (ERR, 2021). Seega Aivar Mäe väljus kohtust võitjana. Detailsema ajajoonega on võimalik tutvuda lisa 2).

2.3.3. Mehis Viru kaasus

Mehis Viru kaasuse võtmeteemadeks oli treenerieetika ja organisatsiooni väliskommunikatsiooni kallutatus. Järgnevalt annan ülevaate Viru kaasuse kulgemisest.

1. augustist kuni 6. augustini 2022. aastal toimusid Kolumbias Cali linnas U20 maailmameistrivõistlused, kus üks eestlastest osaleja oli noor kõrgushüppaja Karmen Bruus koos oma treeneri Mehis Viruga. Sama kuu lõpus laekus Eesti Kergetõustikuliidule (EKJL) neli kirjalikku avaldust neljalt erinevalt osapoolelt, milles juhiti tähelepanu Mehis Viru ebaetilisele ja tema poolt treenitava alaealise sportlase väärkohtlemisele viitavale käitumisele, mis Kolumbias toimus (Postimees, 2023). Pöördujad olid kõik osalenud samadel võistlustel ning nende seas olid Läti koondise juht Dmitrijs Miikevičs, võistlustel osalenud sportlase isa Targo Lusti, ühine avaldus Tõnu Kaukise, Heiko Väati ja Andrei Nazarovi poolt, kes osalesid Calis Eesti delegatsioonis treeneritena ning võistlustel osalenud sportlase

vanaema Ulvi Ljadov (ERR, 2023a).

EKJL alustas koheselt distsiplinaarmenetluse, mille käigus uuriti lisaks antud võistlustele ka hulga varasemat perioodi (2005-2022). Ütluste andjaid oli 12, kellest 9 esitatakse koos nimedega (kaasa arvatud väidetavalt väärkoheldud Karmen Bruus) ning 3 anonüümset sportlast, kes kirjeldasid oma negatiivseid kokkupuuteid treener Mehis Viruga (Eesti Kergejõustikuliit, 2023). 11. veebruaril määras EKJL distsiplinaarkomisjon Virule treenerina tegutsemise tähtajatu keelu (Vahter, 2023). Karmen Bruus kommenteerib olukorda aga oma avalduses, et Mehis Viru on temaga alati lugupidavalt käitunud ning talle jääb arusaamatuks EKJL otsus. Samuti ütleb ta, et kaasuses pole arvestatud ei tema ega ta vanemate seisukohti (ERR, 2023b). Detailsema ajajoonega on võimalik tutvuda lisa (lisa 3).

2.4. Valim

Kuna minu töö keskendub kolmele konkreetsele kaasusele, siis valimiks on just need antud Marko Mihkelsoni, Aivar Mäe ja Mehis Viru kaasuse teemalised arvamused avaldused sotsiaalmeedias ja meediaväljaannete arvamusrubriikides vastavalt perioodidel 27. oktoober kuni 2. november 2022. a, 26. juuni kuni 6. juuli 2020. a ning 17. kuni 28. veebruar 2023. a. Samuti võtsin valimisse tekstid, mis on tehtud väljaspool meediaorganisatsioone, kuid samas on sõnavõtjate näol tegemist sotsiaalmeedias või mujal aktiivsed tegutsejatega (tabel 3). Materjali otsimiseks kasutasin väljaannete arhiivotsinguid, viiteid artiklites teistele seotud tekstidele ja reaktsioonidele ning samuti ka enda ja teiste tähelepanekuid oma sotsiaalmeedias jälgitavate inimeste pöördumisi internetis. Kõikide valimisse kuuluvate tekstide viited on lisades eraldi uuesti välja toodud (lisa 4).

Valimisse said tekstid, mis kajastasid avalikkuse reaktsioone käesolevatele kaasustele. Diskursusanalüüsile kohaselt moodustasin valimi huvipakkuva nähtuse seisukohast olulistest ja esinduslikest objektidest (Kalmus, 2015). Pidasin oluliseks valida välja kõige relevantsemad postitused ehk tekstid, mis ei olnud olemasolevat infot refereerivad, vaid andsid analüüsile lisandväärtust. Kaasuste puhul oli oluline algtekst, millest sai skandaal alguse ning sellest ajendatud sõnavõtted. Teksti valiku aluseks oli eetika diskursuse esinemine töös.

Skandaali teooria kohaselt ilmub palju arvamused ja sõnavõtte, näiteks kui Martin Helme Facebookis midagi avaldab, siis see on väga tõenäoline, et teda ka tsiteeritakse

ajakirjanduses. Helme puhul on tegemist paljuski emotsionaalsete sõnavõttudega, mis oli samuti põhjus, miks kaks tema teksti valituks osutusid. Veel näiteks Mihkelsoni kaasuses „Pealtnägijas” ilmunud intervjuu oli oluline seetõttu, et seal võttis poliitiku abikaasa, Tuuli Mihkelson, esimest korda avalikkuse ees sõna. Mehis Viru kaasuses said Priit Pulleritsu tekstid eranditult sisse kõik sellepärast, et need andsid lahvatanud skandaalile lisainformatsiooni, mis lisas olukorrale juurde uut konteksti ning tõstatasid esialgse uurimise kohta palju küsimusi. Lisaks võtavad Pulleritsu tekstid üks ühele ette kõiki olulisemaid osalisi.

Teksti pealkiri	Autor	Platform/Väljaanne	Ilmumisaeg
„Riigikogu liige jäi vahele lapsealisest kohatute piltide tegemisega”	Alexandra Saarniit	Postimees	27.10.2022
„PEATOIMETAJA KOMMENTAAR } Damoklese mõök tuntud poliitiku pea kohal”	Priit Hõbemägi	Postimees	27.10.2022
„Marko Mihkelsoni saladus. „Eetiliselt taunitavad“ fotod lastest viisid tipp-poliitiku politseisse vestlusele”	Martin Laine	Eesti Päevaleht	27.10.2022
„PM palus mult ka kommentaari Marko Mihkelsoni teemal, saatsin neile sellise vastuse.”	Martin Helme	Facebook	28.10.2022
„Mihkel Kärmas selgitas, miks loobus „Pealtnägija“ kaks aastat tagasi Mihkelsoni fotodest lugu tegemast”	Analüüsitud Mihkel Kärmasse sõnu (Artikli autor: Herman Kelomees	Delfi	28.10.2022
„Psühhoterapeut Kait Sinisalu: see on katse hävitada Marko Mihkelson ning kius oma eksnaise suhtes”	Kait Sinisalu	Eest Päevaleht	28.10.2022
„Millised ohutuled vilguvad”	Ilmar Raag	Facebook	02.11.2022
„Alatine küsimus... et kas kõike ikka peab kommenteerima või oleks targem vait olla.”	Ewert Sundja	Facebook	02.11.2022
„Telesaade lahkas Marko Mihkelsoni juhtumit”	Postimees	Postimees	02.11.2022

„Kalle Muuli: sõnumitooja ristilöömine. Vol 2”	Kalle Muuli	ERR	05.11.2022
„Rahvusooper Estonia töötajad: direktor Aivar Mäe alandab ja ahistab naisi”	Greete Lehepuu	Eesti Ekspress	22.06.2020
„Vaatasin, et meie niigi lootusetu meedia täidab jaanipäeva aegset hapukurgikat Aivar Mäe tümitamisega.”	Martin Helme	Facebook	25.06.2020
„KESKPÄEVATUND } Kas kõik onu Heinod peavad nüüd hakkama patukahetsuskirju kandma?”	Kuku Raadio	Kuku Raadio, Postimees	27.06.2020
„Uurisin Estonia rahaprobleeme, paljastus hoopis muu: kuidas tegelikult sündis Aivar Mäe tegudest rääkiv lugu?”	Greete Lehepuu	Eesti Ekspress	29.06.2020
„Aivar Mäe kaitsjad: kuidas hävitada inimest?”	Hannes Kaljujärv, Keiu Kaljujärv, Anu Tonts	Postimees	01.07.2020
„Merle Jääger: kõigi maade solvunud, ühinege!”	Merle Jääger	Postimees	01.07.2020
„Peatoimetaja Mart Raudsaar: ajakirjandus ei ole kohus”	Mart Raudsaar	Postimees	06.07.2020
„Endised sportlased süüdistavad Mehis Viru vaimses ja seksuaalses ahistamises”	Karl Juhkami, Ville Arike	Postimees	17.02.2023
„INTERVJUU } Süüdistusi eitav Viru: meie käitumine on natuke seotud Karmeni eripäradega”	Priit Pullerits	Postimees	21.02.2023
„Maailmameister Karmen Bruus: uurija rääkis minuga nii, nagu oleksin väike loll laps”	Priit Pullerits	Postimees	24.02.2023
„Eesti koondise juht: mitte keegi ei ole tahtnud Bruusile midagi halba”	Priit Pullerits	Postimees	28.02.2023

Tabel 3. Analüüsiks valitud tekstid.

Analüüsiks valitud skandaalid olid erineva ulatusega. Marko Mihkelsoni ja Aivar Mäe puhul tuli avalikkuse arvamusi oluliselt rohkem ja erinevatelt inimestelt kuivõrd seda oli Mehis Viru kaasuse puhul.

3. JUHTUMITE EMPIIRILISE MATERJALI ANALÜÜS

Käesolevas peatükis esitan analüüsi tulemused ning toon lähemalt välja diskursuse omadusi ja kategooriaid. Kaasuste ülesed kategooriad liigituvad kolmeks suuremaks kategooriaks - ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eetika, demagoogiavõtted ning tekstilised kategooriad - mille alla kuuluvad täpsemad diskursused (vt tabel 2).

3.1. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eetika

Antud alapeatükis esitan ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eetikat puudutavate kategooriate analüüsi tulemused. Minu töös kõige olulisemateks ning relevantsemateks kategooriateks osutusid avalik huvi, allikate usaldusväärsus, süütuse presumptsioon, igakülgsus, kaitse haavatavat, lojaalsusvalikud, inimväarikus ning privaatsus.

Marko Mihkelson kaasuse algtekstis - A. Saarniit „Riigikogu liige jäi vahele lapsealisest kohatute piltide tegemisega” - rõhutatakse **avalikku huvi** ning seda, et Mihkelson on poliitikuna avaliku elu tegelane, näiteks: „*lugu, mida on püütud avalikkuse eest varjata ja pidurdada, olekski võinud jääda rääkimata, kui piltide peamine autor poleks olnud riigikogu väliskomisjoni esimees Marko Mihkelson (RE)*”. Samuti on Postimehe peatoimetaja Priit Hõbemägi suuresti oma pöördumise ehitanud avaliku huvi ning Mihkelsoni poliitilise positsiooni peale, mis tekitab küsimuse, kas Hõbemägi rõhutab Mihkelsoni rolli välispoliitika kujundamisel üle, selleks, et avaliku huvi kunstlikult võimendada. Tekstis kasutab ta palju väljendeid, nagu „*tuntud (Eesti) poliitik*”, „*üks väga tuntud ja mõjukas riigikogu liige*” ning „*oluline erakonna liige*”. Mihkelson kindlasti osaleb riigi välispoliitika kujundamises, kuid mis viisil, seda Hõbemägi ei ütle. Samuti ei selgita ta, milles seisneb potentsiaalne šantaaži oht, mis võib kahjustada kogu välispoliitikat.

Seevastu kommenteerib ajakirjanik Mihkel Kärmas, miks vihjete esmasel laekumisel toimetusse lugu ei avaldatud sellega, et „*potentsiaalne kahju asjaosalistele, eeskätt lastele, ei kaalunud antud juhul meie meelest üles ühiskonna vajadust sellest uurimisest ja tülist teada*“, mis tähendab, et Kärmas ei olnud avaliku huvi olulisus niivõrd oluline kaalutlus, kui oli see Hõbemäe ja Postimehe toimetuse meelest. Samuti toob Kärmas välja, et kui mingit teatud lugu otsustatakse mitte avaldada, siis see ei tähenda „*kinni mätsimist*”, vaid puudub ülekaalukas avalik huvi või piisavad tõendid ja tunnistajad.

Mitteajakirjanikest sõnavõtjatest arutles Mihkelsoni kaasusest Kalle Muuli, kuidas osad debatis osalejad, nagu näiteks „Pealtnägija” ja Eesti Ekspress, leidsid, et avalik huvi ei kaalu üle privaatsust:

„Mitte ükski moraalijünger pole seni ühegi sellise loo avaldamise vastu protestinud, aga nüüd järsku on kuri karjas. Isegi õiguskantsler võtab sõna ja ütleb, et nüüd enam ei või. Aga miks alles nüüd? Kas põhjus on tõesti selles, et erinevalt paljudest varasematest ajakirjanduses kajastatud lastega seotud vaidlustest on sedapuhku peategelaseks riigikogu väliskomisjoni esimees, tuntud avaliku elu tegelane, kelle tegevuse vastu ajakirjandus peabki kõrgendatud huvi tundma?”

Samuti kasutab Martin Helme oma Facebooki postituses väljendeid nagu „kõrge profiiliga avaliku elu tegelane” ning „võimupartei tähtis nina”. Martin Helme ütleb oma postituses: „Nagu selgub, on tegemist olnud juba vaat et avaliku saladusega, kõik justkui teadsid.” (Helme, 2022) ning rõhutab, et avalikkusel oleks kindlasti samuti vaja teada, kes millal ja mida teadis, sest see on tema sõnul juba omaette skandaal, et keegi kaasusest varem avalikkust ei teavitanud.

Pikemalt arutleb avaliku huvi üle Ilmar Raag, kelle sõnul tähendaks teoreetiliselt avaliku huvi eelistamine Mihkelsoni kaasuses igal juhul lastele kannatuste põhjustamist. Samuti toob ta välja, et avaliku huvi eelistamise argument seisneb vajaduses vähendada võimaliku pedofiili tegutsemisvabadust. Tema sõnul oleks ainuke eetilisel võimalik avaliku huvi eelistamise argument see, kui riik oleks teinud juhtumi käsitlemisel mõne vea, mis tähendab, et „tegelik avalik huvi nihkub nüüd teise kohta” (Raag, 2022), kuid algtekstis (Saarniit) seda välja ei tooda.

Kait Sinisalu asetab avaliku huvi aga konteksti. Ta kirjutab oma pöördumises: „soovin asetada selle juhtumi ka laiemasse konteksti.” See „laiem kontekst” tähendab, et Sinisalu proovib rääkida Mihkelsonide lugu niisugusel viisil, kuidas see võiks olla avalikust huvist oluline ehk kogu loo taga seisab Tuuli Mihkelsoni ja tema eksabikaasa vägivaldne suhe.

Põgusalt puudutab Aivar Mäe kaasust puudutavas pöördumises avalikku huvi ka toonane Postimehe peatoimetaja Mart Raudsaar, kes toob kohe sisse ajakirjanduse kvaliteeti ja eetikat puudutava diskursuse ega käsitle seda, kas Mäe kaasuses oli avalik huvi või mitte:

„tegemist selle aasta ühe olulisema looga, kuna Aivar Mäe juhtum on tõstatanud suure hulga ajakirjanduse jaoks tähtsaid küsimusi, mida ei tohi jätta küsimata ajakirjanduse kvaliteedi ja lõppkokkuvõttes ka Eesti ühiskonna vaimse tervise huvides.”

Aivar Mäe kaasuse algteksti avaldanud Eesti Ekspressi ajakirjanik Greete Lehepuu vaatab avalikku huvi selle pilgu alt, kus vahel pöörduakse meedia poole kättemaksuhimust kellelegi liiga teha millegi avaldamisega: „*siis on toimetuse asi kaaluda, kas avalik huvi kaalub üle isiklikud suhted*”. Mehis Viru kaasuse debatis avalikku huvi ei käsitletud.

Avaliku häbistamise aspekti toob välja vaid Ilmar Raag. Tema lastekaitse süsteemi ning inimeste vallandamise ja koondamise näidetes mainib Raag, et „*süsteemi eetikasse on sisse kirjutatud, et ema ei hakata avalikult häbistama, sest see tekitaks lapsele veel suuremat stressi.*” ning „*Ettevõtte või organisatsioonid samal ajal Eesti ettevõtte kultuuris leiavad, et avalikult ei pea rääkima sellest, kuidas nende endine töötaja oli [...]*” ebameeldiv. Ehk tegelikult on võimalik vaikida ning ei pea kedagi avalikult häbistama sellepärast, et ta on ebameeldiv või teinud mingi vea.

Allikate usaldusvääruse puhul analüüsisin, kas ja kuidas kasutatakse allikaid, millised allikad on nimelised ja millised allikad anonüümsed ning kas seda on ka selgitatud. Mihkelsoni kaasuse algtekstis on allikad anonüümsed ning kellegi teise, peale Mihkelsoni ja ühe kaasatud eksperdi - lastemaja teenuse juht Anna Franke - nime ei avaldata. Paljuski kirjeldatakse kohtumenetluse dokumenti ja seal esitatud hageja sõnu, mille peale ka kogu artikkel toetub. Seevastu avaldab Tuuli Mihkelsoni psühhoterapeudi Kait Sinisalu oma sõnavõttus Eesti Päevalehes Tuuli eksabikaasa ja lapse bioloogilise isa nime. Teada ei ole, kas kinniseks kuulutatud kohtumenetluse dokumendi ajakirjandusele edastas laste bioloogiline isa või mitte, kuid tema arvamused ja hinnangud moodustavad suure osa algtekstist. Olgugi, et rõhutatakse, et laste nimesid ja muid täpsemaid detaile ei avaldata laste privaatsuse kaalutlustel, ei ole tegelikult Eesti väiksust arvestades laste täielikku privaatsust tagatud. Veel on samas algtekstis lause: „*tegu olevat ühe ameti sõnul aga eetiliselt taunitav ning situatsioonis, kus lapsel puudub teadmine tema alasti pildistamisest*”, kus jäetakse see amet anonüümseks teadmata põhjustel. Samuti on hageja advokaadi Maria Mägi-Rohtmets toonud sealses intervjuus välja, et „*tema hinnang oli ja on siiani, et selliseid fotosid ei või lastest teha, veel vähem neid salvestada. Sama hinnangu on tema sõnul andnud ka teised*”

menetlejad,” kus puuduvad konkreetsete ekspertide nimed ja kindlad faktid, kellele advokaat toetub.

Eesti Päevalehe ajakirjaniku Martin Laine tekstis aga esineb hulga anonüümseid poliitikuid, kes justkui võiksid olla avaliku elu tegelased, aga nende nimesid pole avaldatud. Kasutatud on „endine poliitik”, „nemad”, „üks poliitikaga lõpparve teinud inimene”, „teavad mõnedki Reformierakonna fraktsiooni liikmed” ja „staažikas reformierakondlane”. Samuti kirjutab ta: „juhtunuga on kursis mitu eksperti”, „üks kliiniline psühholoog” ning „lapsi intervjuerinud psühhoterapeut”, mis hoiavad eksperte anonüümsena.

Aivar Mäe kaasuse algtekstis on kõik allikad anonüümsed ning esitatud varjunimedega, samuti pole teada kui palju neid allikaid on, kes oma lugusid seal räägivad. Martin Helme (2020) kommenteerib loo anonüümsust selliselt: „mitte keegi ei tohiks muutuda ühiskondliku klapperjahi ohvriks anonüümse leheloo pärast”, arvestamata konteksti, et teema on delikaatne ning pole lihtne oma nime ja näoga esineda. Grete Lehepuu märgib oma pöördumises pärast artikli avaldamist, et „väide, et anonüümsete allikate juttu ei pea tõsiselt võtma, on lauslollus” ning kinnitab, et Eesti Ekspress ka teostas allika kontrolli. Toonane Postimehe peatoimetaja Mart Raudsaar aga oli seisukohal, et ei tohiks ummisjalu sama narratiiviga kaasa joosta ning tuleb olla suutelised allikate juttu kontrollima.

Kaljujärved ja Tontsi (2020) toetusavalduses heidetakse ette, et „hetkel on avalikkuse ees ainult Aivar Mäe ning tema süüdistajad (palju neid siiski on?) väldivad avalikkust, siis on raske mingit dialoogi pidada. Aivar seisab juba rohkem kui nädala anonüümsete süüdistuste märklauana ning sellega on talt võetud ka igasugune võimalus end kaitsta” ehk pööratakse tähelepanu sellele, et anonüümsete süüdistuste eest ei ole võimalik Mäel ennast piisavalt kehtestada ja kaitsta.

Mehis Viru kaasuses on anonüümseteks jäetud kolm sportlast, kes kirjeldasid kergejõustikuliidule seksuaalseid ja ahistavaid juhtumeid. Nimeliselt on identifitseeritud Karmen Bruus, kes aga eitab, et tema treener on teda ahistanud. Teisisõnu on sportlane A, B ja C ning Karmen Bruus, Priit Pullerits esitab intervjuus koondisejuhi Heiko Väätiga küsimuse, miks Bruusi ei käsitletud kui „sportlane D”, kuid selget vastust sellele ei tule. Selliselt käsitles teemat kergejõustikuliit ning samamoodi edastati ka ajakirjanduses - Postimehes Karl Juhkami ja Ville Arike kirjutatud algtekstis.

Nii Marko Mihkelsoni kui Mehis Viru kaasustes oli otsus ametnike või riigi poolt tehtud ning pärast seda alles avalikustati lood meedias, mistõttu ei ole nendes kaasustes peamine aspekt **süütuse presumptsioon**. Küll aga võib süütuse presumptsiooni üle arutleda Aivar Mäe loo puhul. Esimesena avaldatud Eesti Ekspressi algtekstis otseselt ei sõnastata, et Mäe on süüdi. Küll aga ütleb Lehepuu (2020) oma hiljem ilmunud pöördumises: „*isegi kui kellelgi oleks olnud isiklik vimm Aivar Mäe vastu ja soov talle meedia vahendusel kätte maksta, ei muuda see ahistamist olematuks*,” mis sisuliselt ikkagi viitab Mäe süüle enne kui kaasust on kohtus menetletud. Sama tähelepaneku toob välja ka Mart Raudsaar:

„Teiseks, kas Eestis kui õigusriigis kehtib endiselt süütuse presumptsioon? See tähendab, et süüdistatav ei pea tõestama enda õigsust, vaid süüdistajad peavad suutma tõestada tema süüdiolekut. Minu meelest võiks kehtida. Ometi aga oleme kummalises olukorras, kus Aivar Mäe on avalikkuses juba ette süüdi mõistetud.”

Kaljujärvede ja Tontsi (2020) toetusavalduses tõstatatakse samuti tähelepanek, et „*aga kui ta on süütu*”, pöörates tähelepanu, et taolise loo avaldamine mõistab Mäe süüdi enne kohtuotsust ning tekitab suure mainekahju kõnealusele ja tema lähedastele.

Igakülgsuse puhul analüüsisin, kellele on sõna antud ning kas on põhjendatud, miks keegi näiteks sõna pole saanud (näiteks keeldus kommenteerimast). Mihkelsoni kaasuse algtekstis tuuakse välja alles artikli lõpus, et asjaosalisega võeti ühendust, kuid vastuseid ei saadud. Samuti on kirjas, et Mihkelson pöördus politseisse, et teada saada, kes on anonüümne allikas, kes meediasse läks, kuid allikakaitse tõttu jäi see nii Mihkelsonidele kui politseile teadmata. Mõlemad osapooled, Tuuli ja Marko Mihkelson ning vastaspoolt esindav advokaat saavad sõna aga „Pealtnägija” saates. „Pealtnägijal” oleks olnud võimalus anda sõna vaid Mihkelsonidele, kuid siiski kaasati mõlemad osapooled, mis näitab igakülgsuse rakendamist.

Martin Laine oma tekstis on küll põgusalt kirjutab Marko Mihkelsoni versiooni loost: „*Mihkelson väitis, et laps hakkas mänguhoos ringi jooksuma ja hullama ning rätik kukkus maha. Mihkelsoni versiooni kohaselt ta mitte ainult ei talletanud fotosid kogemata, vaid laadis need enda väitel ekslikult ka järgmise päeva hommikul pilve. Ta väitis politseile, et ei süvenenud piisavalt ja laadis fotod pilve mõtlematult koos paljude teiste piltidega*,” kuid puuduvad otsesed kommentaarid Mihkelsonilt. Lisaks kasutatakse siin mitmel korral sõna „väitis”, millel on tähendusvarjund ehk mis viitab sellele, et väide pole justkui tõestatud.

Raag räägib, et Postimehe artiklis on kontekst tahtlikult piiratud ehk ühel osapoolel oli rohkem piiritletud võimalus ennast kaitsta, olgugi, et toodi välja Mihkelsoni soovimatus situatsiooni kommenteerida. „Ründaval” osapoolel aga on Raagi sõnul seetõttu võimalus „lahmida”. *„Postimehe artikkel, mis lükkas sündmused käima, tõi meie ette klassikalise pildi ebavõrdsest kommunikatsioonist. See on olukord, kus ründav pool võib lahmida, kuna teine pool on kammitsetud mitmetest eetilistest piirangutest.”* (Raag, 2022)

Mis puudutab Aivar Mäe algteksti, siis seal on olemas nii videoga kui kirjalikult kajastatud Mäe sõnavõtt. Siinkohal aga tõstataksin küsimuse, et miks pidas Ekspress vajalikuks enne Mäega kohtumist talle mitte öelda, miks nad päriselt temaga intervjuud tegema lähevad: *„Ekspressi saabudes teab Mäe vaid seda, et soovime rääkida tööõhkkonnast”*. See on ajakirjanduseetika koodeksi hall ala. Koodeks (Eesti ajakirjanduseetika koodeks, 1998), ütleb punktis 3.1. „[...] Soovitav on teatada ka, mille jaoks informatsiooni kogutakse,” mis justkui ei keela tehtut ning samuti punkt 3.7. „Ajakirjanik hangib heli- ja pildiülesvõtteid ning informatsiooni avalikult. Erandid on lubatud ülekaaluka avaliku huvi olemasolul, kui materjali pole võimalik teisiti hankida, kuid tekib küsimus, kuivõrd on see põhjendatud, kui Mäele öeldakse intervjuu teemaks tööõhkkond, mitte otseselt seksuaalne ahistamine. Mart Raudsaare (2020) ütleb, et *„Sageli pole elu mustvalge. Ning just seetõttu tuleb anda sõna ka teisele poolele ja kuulata ära temagi lugu.”* pidades oluliseks igakülgust.

Igakülguse võtab Mehis Viru kaasuses tõsiselt ette ajakirjanik Priit Pullerits, kes kohtub nii Mehis Viru, Karmen Bruusi kui ka vastaspoolelt Eesti koondise juhi Heiko Väätiga. Pullerits ei maini tekstides, et tema või Postimehe eesmärk on kindlasti igakülgust rakendada.

Mihkelsoni kaasuses on suuresti seotud lapsed, kelle puhul tuleks rakendada **kaitse haavatavat** printsiipi. Nagu mainitud, siis Alexandra Saarniidu algtekstis on kõik justkui korrektne, kui öeldakse, et teema delikaatsuse tõttu täpsemaid detaile ei avalikustata, riivab see ikkagi haavatavate ehk laste kaitset. Artiklis saab sõna vastaspoolt esindav advokaat Maria Mägi-Rohtmets: *„Oli ja on selge, et eelkõige laste huvides peavad kõik vanemad sarnaste juhtumite puhul pöörduma asjatundjate ja menetlejate poole,”* mis viitab õigesti, et igal täiskasvanul on kohustus lapsi kaitsta. Samuti ütleb ta „Pealtnägijas”, et valusatel teemadel rääkides tuleb õppida jätta välja neid andmeid, mis *„võiksid tekitada valu ja kannatusi neile, kes pole pahategusid teinud”*.

Mihkel Kärmas toob intervjuus (Kelomees, 2022) välja, et kaks aastat enne Mihkelsoni loo ilmumist Postimehes otsustati lugu „Pealtnägija” poolt mitte avalda ka seetõttu, et oli „potentsiaalne kahju asjaosalistele, eeskätt lastele”. Psühhoterapeut Kait Sinisalu (2022) kirjutab oma arvamuskirjanduses: „Mõelgem selle peale, hoidkem ja austagem oma ja teiste lapsi. Ja mõelgem tuhat korda, enne kui pöördume ajakirjanduse poole selliste juhtumitega, mis võivad kahjustada laste olevikku ja tulevikku.”

Ilmar Raag (2022) sõnastab selgelt, et lapsed ei suuda ennast ise kaitsta, mis näitab, et nende puhul on oluline rakendada kaitse haavatavat printsiipi. Samuti ütleb ta, et kui ei olda suutelised vastama, mida tegid eksperdid valesti (avaliku huvi kaalutlustel), siis „oleme osalised kannatustes, mida me põhjustame praegu konkreetsetele lastele”.

Mäe kaasuses on suuresti haavatavatena käsitletud neid, kelle sõnul nad on langenud väidetava Mäe-poolse ahistamise ohvriks. Ühest küljest tuleb selliseid lugusid avaldada, nagu ütleb Mart Raudsaar (2020): „ajakirjandusele on omane rääkida ühiskonna nõrgemate lugusid.”

Mehis Viru kaasuses võiks haavatavana käsitleda Karmen Bruusi, kuna juhtunu ajal oli tegemist alaealisega. Samuti puudutab teema ahistamist, mis on taaskord delikaatne teema, olgugi, et Bruus väidab, et ahistamist pole olnud. Ka Bruusi vanemad on asjasse segatud ja kogesid ebameeldivat kohtlemist. Peale väidetava ahistamise pidid nii sportlane kui tema vanemad nende sõnul ebaprofessionaalse ja kallutatud uurijaga tegelema: „Ta [uurija Remo Perli] ütles [Karmen Bruusile], et ei, noh, ma ei usu, et sa sellest õigesti aru saad. [...] Minu vanemad tundsid ka seda, et ta üldse ei kuula meid, ei proovigi mõista või midagi aru saada; et tal on ainult üks kindel seisukoht ja muu ei ole õige.”

Lojaalsusvalikud ehk kellegi poolehoidu võtmist oli enim märgata Mäe ja Viru kaasustes. Mäe puhul tehti mitmeid pöördumisi ja avaldusi, kus teda toetati. Näiteks Kaljujärved ja Tonts (2020) avaldasid selgelt oma lojaalsust Aivar Mäele, esitades ennast kui „Aivar Mäe kaitsjad”. Merle Jäägri ja Martin Helme lojaalsus nii otseselt ei avaldunud, ent Helme näiteks tegi maha artikli avaldanud väljaannet, millest võib järeldada, et tema lojaalsus kaldub pigem Mäe poole. Samas kritiseerib ta ka Mäe käitumist pärast skandaali puhkemist, öeldes, et Mäe tegi valesti, kui ta vabandas.

Viru kaasuses Priit Pulleritsu intervjuus Heiko Väätiga täheldasin lojaalsusküsimust mõneti

erinevalt kui näiteks Mihkelsoni kaasuses. Väärt rõhutab mitu korda, et tal ei ole Karmen Bruusi kohta öelda ühtegi paha sõna ja keegi temale midagi halba ei soovi, mis justkui deklareerib lojaalsust Bruusile. Kuid tekib küsimus, et kas see on tegelik. Karmen Bruusi nimi on avalikustatud, kuid kuidas on antud juhul lähtunud inimväärikusest kui väärtusest. Samas sõnab Väärt, et loomulikult saab keegi selles loos haiget, mis teisalt hoopis ei näita lojaalsust Bruusile.

Tuuli Mihkelsoni psühhoterapeut Kait Sinisalu lähtub oma teksti kirjutades ametieetikast, kuid deklareerides samal ajal oma lojaalsust Mihkelsonide perekonnale. Seda tugevdab veel asjaolu, et Sinisalu lisab Tuuli ja Marko Mihkelsoni kohta soodsaid kommentaare ja teiselt poolt eksabikaasa kohta tugevaid negatiivse alatooniga väljendeid: „*Teraapias on mulle usaldatud, et laste bioloogiline isa on lubanud laste ema abikaasa tuleviku hävitada. Tõepoolest esineb lähisuhtevägivalda, kus asi läheb eriti hulluks siis, kui sinu eksnaine on lõpuks omale jalad alla saanud ja leidnud armastava ja austava kaaslase.*”

Inimväärikust puudutab Mihkelsoni kaasuses „Pealtnägija” saade, milles tuuakse välja, et Tuuli Mihkelsoni eksabikaasa andis hagi kohtusse ka Marko Mihkelsoni vastu, kus seisis, et fotod riivavad tema kui lapsevanema au ja väärikust. Sama saate lõpus pöörab Tuuli loo õppetunnis tähelepanu digihügieenile ning kui seda ei tee, siis „*vastasel korral võib see rikkuda terve sinu elu*”.

Kaljujärved ja Tonts toovad Mäe kaasuses au teotamist esile järgmiselt:

„*Seetõttu võiksid nii poliitikud, ametnikud kui ajakirjanikud olla oma hinnangutes ja arvamustes ettevaatlikumad: teie sõnad teevad haiget ja rikuvad igaveseks ühe inimese ning tema lähedaste maine ja elu. Praegu on aga Aivar Mäe meedias juba kõigi poolt risti löödud [...]. Kahju, mis talle on tekitatud on juba praegu korvamatu. Antud juhul on vist kohane meenutada ka Eesti Ekspressist alguse saanud EKRE ministri Martti Kuusiku juhtumit, kes süüdistuste laviini all ametist tagasi astus, kelle maine on määratud ja tekitatud kahju on inimlikus mõõtmes määratu, aga näib, et süüdimõistvat otsust ei ole ega tule.*”

Mehis Viru kaasuses väljendub inimväärikuse ja austuse vääralt kohtlemist Karmen Bruusi vastu uurija Remo Perli poolt, kes Bruusi sõnul ei tunnistanud tema ütlust, samamoodi tundsid Bruusi vanemad. Alavääristamist näeb selles, kuidas Perli väidetavalt suhtus Bruusi

vanuse tõttu temasse kui väikelapsesse, kes asjadest justkui õigesti aru ei pruugi saada:

„Ta rääkis minuga nii, nagu oleksin ma mingi väike loll laps, kes ei saa aru, kui keegi minuga valesti käitub või mind ahistab. [...] Ma saan väga hästi aru, kui keegi minuga valesti käitub. Aga kui ma seda uurijale ütlesin, siis ta ütles, et ja-ja, sa oled praegu sellises vanuses, et alles hiljem saad aru, mis toimub. Minu vanematesse suhtus ta ka niimoodi, nagu nemad ei saa sellest täielikult aru”.

Marko Mihkelsoni kaasuse algtekstis proovitakse panna erilist tähelepanu laste **privaatsusele**, kuigi vaatamata sellele on nad ikkagi identifitseeritavad. Rõhutatakse mitu korda, kuidas näiteks *„teema delikaatsuse tõttu ei avalda Postimees juhtumi täpsemaid asjaolusid”*, *„lapse turvalisuse kindlustamiseks,”* või *„lapse turvalisust ja heaolu silmas pidades”*. Nende laste eraelu puutumatus on sedavõrd olulisem nende avaliku elu tegelasest isa tõttu, kuna antud teema võib jääda neid saatma tulevikus ka vanemaks saades. Seose privaatsuse ja avaliku huvi vahel toob välja samamoodi Ilmar Raag: *„Ühel pool oli laste privaatsus, sest lapsed ei suuda end ise kaitsta ja teisel pool avalik huvi seoses tuntud avaliku elu tegelasega,”* öeldes veel, et kõik vihjeid saanud toimetused pandi dilemma ette, mis on nende jaoks suurema väärtusega, kas avalik huvi või laste privaatsus.

Intervjuus Karmen Bruusiga viitab Priit Pullerits privaatsuse ebaõiglasele kohtlemisele, kui alustab teksti: *„Vastu igasugust oma tahtmist sattus 18-aastane Karmen Bruus, 11. klassi õpilane, juunioride maailmameister kõrgushüppes ja Eesti mullune parim noorsportlane, keset talve üldsuse rambivalgusse,”* ehk rõhutus on sellel, kuidas Bruusil ei olnud valikut jääda kaasuses anonüümseks nagu teised kolm ütluste andjat, mistõttu on see põhjustanud sportlasele pingelisust nii spordis kui eraelus. Samuti tõsiasi, et Bruusil ei antud võimalust, erinevalt sportlastest A, B ja C, jääda anonüümseks ning seeläbi kaitsta oma privaatsust.

3.2. Demagoogiavõtted

Antud alapeatükis toon välja sõnavõtjate tekstides esinenud demagoogiavõtted. Priit Hõbemäe pöördumine Mihkelsoni kaasuse teemal esineb näiteks kordamise võtet:

„Aga kui tegu on tehtud? Siis on parim kaitse avalikkus. Kui aga avalikustamine võib mõjutada poliitilist karjääri? Siis muutub kõik palju keerulisemaks. Aga kui maailmas on samal ajal ka suurim julgeolekukriis Teisest maailmasõjast alates?”. Niimoodi

saab eraelus toimunud sündmustest potentsiaalselt ka julgeolekut puudutav küsimus. Kuna Eesti Vabariik ajab väärtuspõhist välispoliitikat, peavad ka meie välispoliitika juhid olema kristallpuhta taustaga.”

Samas tsitaadis esineb ka võtet, kus ta püstitab ise probleemi - „Aga kui tegu on tehtud?”- ning seejärel argumenteerib selle endale sobivasse konteksti ja jõuab ka endale soodsatele järeldustele - „Niimoodi saab eraelus toimunud sündmustest potentsiaalselt ka julgeolekut puudutav küsimus. Kuna Eesti Vabariik ajab väärtuspõhist välispoliitikat, peavad ka meie välispoliitika juhid olema kristallpuhta taustaga.”

Lisaks kasutab Hõbemägi näiteks ka hoiatamist ja manipuleerimist:

„Kui nad aga on teemaga kursis, siis teavad küllap ka seda, et toimetustele on juhtumi kohta saadetud vihjeid ja teema kerkib varem või hiljem ikkagi avalikkuses üles. Kas peaminister teab? Kas kaitsepolitsei juht teab? Kes veel teavad? Või peaks pigem küsima: kes veel ei tea?”

Samuti esineb viimases näites taaskord kordamise võtet. Sama leidub Kalle Muuli sõnavõtus, mis avaldub ka küsimustes ja retoorikas.

Sarkasmi on kasutatud oma sõnavõttudes näiteks Kalle Muuli ja Ilmar Raag. Viimase puhul näiteks:

„[...] järgides Mihkelsoni teemaga kaasa läinud kodanike loogikat, tuleb edaspidi kõik lastehooldusõiguse- või muud lastekaitse küsimused alati lahendada avaliku musta pesu pesemisega, sest me hindame, et eksperdid ei ole suutelised langetama pädevaid hinnanguid näiteks kriminaalmenetluse alustamiseks”.

Laulja Ewert Sundja sõnavõtus Facebookis, kus ta arutleb selle üle, miks oma lastest ei ole enam õige paljaid pilte teha, peegeldub jutu mujale viimise võtet; „teised teevad ja mina teen” võtet; „alati on nii olnud” võtet; hoiatamist. Viimast kahte nimetatud võtet näitlikustab näiteks järgmine: „Ja kui neid [oma lastest paljaste piltide tegemist] enam teha ei tohi, siis on meie ühiskond liikumas ühte väga õudsesse kohta ja see koht hirmutab mind,” kus lause esimene pool vihjab sellele, et alati on ju nii tehtud ning lause teine pool hoiatab ühiskonda liikumise eest kuhugi õudsesse kohta, mida aga sõnavõtja rohkem ei kirjelda. Martin Helme sõnavõttud koosnevad analüüsi kohaselt suures osas demagoogiast. Ta kasutab kordamist,

sildistamist, üldistamist, sarkasmi, sõimamist ja süüdistamist, retoorikat ja hoiatamist. Näiteks süüdistamine:

„Inimene [Marko Mihkelson] on süüdimatu, moraalne must auk. Ta on mitu aastat elanud teadmisega, et on vahele jäänud pedofiilse käitumisega, aga käib rind kummis mööda ilma ringi Eestit esindamas ja riigikogus oma kolleegidega nina püsti tähtsalt ja ülbelt laiamas.”

ning Mäe kaasuse postituses:

„Ja veel väljaandes [Eesti Ekspress], mis spetsialiseerub libauudiste tootmisele, sättides kõik oma kirjutised teenima väga kitsast aga agressivset vasakpoolset agendat”.

Lisaks sellele Helme justkui õigustab Mäe kaasust kommenteerides ahistamist, kuid Mihkelsoni kaasuses mõistab hukka. Helme õigustab Mäe kaasuses ahistamist niiviisi, et selline käitumine on loomupäraselt mehelik ning paneb pahaks, et see tehaks kriminaalseks või häbiväärseks:

„See on meeste muutmine arglikeks, kontrollitud ja kannu alla surutud töllideks sedakaudu, et kõik loomupäraselt mehelik tehakse kui võimalik siis kriminaalseks, või vähemalt häbiväärseks.[...] Nii nagu on naljategemise põlu alla panek.”

Sarkastilise tooniga teksti on kirjutanud näitleja Merle Jääger, kes mängib sõna tähenduste ümber ning räägib, kuidas ühiskonnas toimub suur solvumise laine. Näiteks ütleb, et on solvunud, et „Aivar Mäe Vanemuises töötades MIND ei ahistanud. Kas ma olen liiga vana? Liiga kole? Liiga andetu? Aivar, vasta, milles asi!?!”

Merle Jäägri sõnavõttus leiab veel demagoogiavõtteid näiteks järgmises lauses: „Normaalne seksuaalpervert peaks ahistama kõiki järgemööda, sõltumata east, soost, nahavärvist või usutunnistusest” justkui nagu eksisteeriks selline asi nagu „normaalne seksuaalpervert”, huvitav, mis liiki seksuaalperverte veel on. Samuti pole teada, mis „motiiv” võis Aivar Mäel olla, kui ta allikate sõnul neid ahistas.

Mehis Viru kaasuses näiteks Pulleritsu intervjuus Heiko Väärt kasutab kordamise ja jutu mujale viimise segu. Ta põikab küsimustest kõrvale sellega, et räägib muudkui, kuidas tema

ja teised asjaga seotud treenerid käivad ikka koolitustel ja on õppinud märkama ning siis ta märkas ja tal on kahju, et Karmen sellesse kistud sai. Ta kasutab näiteks: „Lihtsalt me märkasime, kuidas täiskasvanud inimene [Viru] käitus ja me pöörasime tähelepanu”; „kuna me treenerid on läbinud koolitusi, kuidas märgata kas ahistamist või kuidas [iganes] me seda nimetame”; „Meid on [Audentese] spordigümnaasiumis koolitatud, iga kuu on kaks koolitust, kuidas märgata, mida märgata”.

3.3. Tekstilised kategooriad

Antud alapeatükis esitan tekstiliste kategooriate analüüsi tulemused. Tekstiliste kategooriate alla liigituvad alakategooriad nagu üldine normatiivsus, stereotüübid, sildistamine, faktid ning hinnangud.

Normatiivsuse tõstatab probleemina üles Mäe kaasuse algtekstis artikli autor Greete Lehepuu: „Mida tähendab – Aivar ongi selline?” pöörates tähelepanu sellele, et Mäe toetajad normaliseerivad mingisuguseid seksuaalselt ahistavaid käitumismaneere, mis tekitab küsimuse, et kus läheb piir selles osas, et inimene ongi selline ja selles osas, et teine inimene võib tunda end halvasti sellise käitumise pärast. Seevastu „Keskpäevatunnis” arutleb Hõbemägi „mida peaks tegema suure ettevõtte juht, kes teab, et ta on teinud vanakooli või onuheinolikke nalju,” kus lause teine pool on selliste „onuheinolike” naljade ja käitumise normaliseerimine. Samuti on normatiivsust Kaljujärvede ja Tontsi tekstis väidetega, et Aivar Mäe „lihtsalt on selline”, „see oli tema stiilis nali”, „ta võib isegi kõditada, kui on eriti ülemeelikus tujus”, „lihtsalt tervituseks kallistamist, lihtsalt koolipoisilikku ulakust, patsist sikutamist” - kõigile ei sobi selline käitumine. Kallistamisel ja kallistamisel on vahe ning inimesed tajuvad seda erinevalt.

Nii Mihkelsoni kui Mäe kaasuse puhul toodi erinevate sõnavõtjate poolt välja, et **ühiskonna normid muutuvad ajas**, mida peeti kaugemas minevikus normaalseks, ei pruugi enam seda olla tänapäeval. Näiteks laste (alasti) pildistamist kommenteerib Mihkelsoni algtekstis lastemaja teenuse juht Anna Frank, kuidas see toimib tänapäeval: „Tõsi, on tavaline, et paljudel on albumis alasti beebi pilte, ning see loomulikult karistatav ei ole. Küll aga võib lastemaja teenuse juhi sõnul kuritegu olla see, kui pilti valel eesmärgil kasutatakse, mistõttu annab ta soovitusel lapsi alasti üldse mitte pildistada.” (Saarniit, 2022).

Ewert Sundja on oma Facebooki postituse paljuski ehitanud selle peale, et „tema

generatsioonil”, „temavanustel ja tema vanemate vanustel ja nende vahelejääva generatsiooni lapsevanematel” esineb isiklikes fotoalbumites pilte, kus oma lapsed on mingit pidi (riietega vm) katmata. Siinkohal jätabki ta aga arvestamata selle, et kunagi võiski see olla normaalne, küll aga on oluline selliste piltide puhul kontekst. Sundja on seisukohal, et selline normide muutus ei ole talle meelepärane. Ilmar Raag, erinevalt Sundjast, läheneb sellele ratsionaalsemalt. Tema sõnul oleneb pildi tähendus kontekstist, mis läbi ajaloo muutub ning seetõttu on see ühiskondliku kokkuleppe küsimus. Ta toob näite: „Selles tõdemuses peitub pornograafia hindamise nõrk koht. Kõige lihtsam näide tuleb kunstiajaloost, kus antiikkultuuris ei olnud alasti inimkeha kujutamine mingiks probleemiks. Väga paljusid jumalaid kujutati alasti, aga kristlikus keskaegses kunstis oli see juba välistatud. Ka meie tänases ühiskonnas on kõlbelisuse teemadel erinevatel ühiskonna gruppidel erinevad hinnangud.”

Mäe kaasust lahkav Kuku Raadio (2020) „Keskpäevatunni” saates toob ajakirjanik Ainar Ruussaar välja, et ahistamissüüdistuste puhul on läiemalt tegemist põlvkondade vahetusega ning meenutas, et paarkümmend aastat tagasi võis teha nalja mingite asjade üle, mis tänapäeval enam aktsepteeritavad ei ole. Heldur Meerits aga ütleb, et kogu aeg tulevad peale uued nõudmised, mida „protestijad hakkavad tõlgendama”, millest võiks eeldada, et tema normide muutusega liialt päri ei ole. Saates tuuakse välja, et tegemist on maailmavaatelse või põlvkondliku vahega, kuid siinkohal tuleks mõelda, kas see peaks ehk olema ikkagi põlvkondade ülene, mitte vaheline. Helme (2020) on aga seisukohal, et tegemist on tänapäevase nõiaprotsessiga.

Merle Jäägri (2020) tekstis on ühiskonna normide muutmine kajastunud keele võtmes, st kuidas n-tähega sõna (mustanahaline) ei ole justkui eesti keeles solvava intonatsiooniga, kuid pärast Black Lives Matter liikumist Ameerikas ja mujal maailmas hakatakse järjest rohkem sellele kriitilisema pilguga otsa vaatama. Ajad ja ühiskond ning sellega ka väärtused muutuvadki.

Sildistamist esineb vaid Martin Helme tekstides, näiteks kasutab ta Mihkelsoni kaasust kommenteerides „võigas, tülgastav pedofiilne käitumine”, „[...] käib rind kummis mööda ilma ringi Eestit esindamas ja riigikogus oma kolleegidega nina püsti tähtsalt ja ülbelt laiamas. Tülgastav!”, „vabamüürlaste loož” ja „ollakse koos lastepilastajad”. Helme teises tekstis on

näiteks: „*ma ei tunne Mäed kuigi hästi, eks ta üks aatomik ja lõuapoolik on*”. Ta kasutab sildistamist, kuid samal ajal ise väites, et ei tunne Mäed kuigi hästi.

Stereotüüpide kasutamist täheldasin kahes sõnavõtus, mõlemad Mäe kaasusest - Kaljujärvede ja Tonsti avalduses ning Martin Helme Facebooki postituses. Esimese avalduses kasutatakse eestlaste stereotüpiseerimist, näiteks „*ta võis öelda nii mõndagi, mida tavaliselt vaoshoitud eestlased naljalt ei ütle*” ning „*füüsiline on Aivar ka, kindlasti kaugelt rohkem kui keskmine eestlane*”. Helme viitab aga soostereotüüpidele. Tema sõnavõtus väljendub, et vabandamine tähendab „*meeste muutmise arglikeks*” ja „kontrollituteks” ning „*kõik loomupäraselt mehelik tehakse kui võimalik siis kriminaalseks, või vähemalt häbiväärseks*” mis paneb küsima, kas mistahes ahistamise puhul on siis tegemist mehelikkusega.

Mihkelsoni kaasuse algtekst on võrdlemisi faktipuudulik ning tõde pole lugeja jaoks üheselt selge. Osade aspektide puhul, mis eeldavad faktile põhinemist on jäädud umbkaudseks. Näiteks puuduvad konkreetset **faktid** selle kohta, millal bioloogiline isa avastas lapse telefonist kõnealused pildid; mitmel fotol oli last kujutatud kohatutes poosides; puudub konkreetne fakt, mis ameti sõnul on tegu eetilisele taunitavate fotodega; kuidas Mihkelson loo avaldamist takistada proovis ning kuidagi ka fotod ise, mida küll avaldama ei pea ja ei tohigi, kuid kuidas saab arutleda fotode üle, mida keegi näinud ei ole.

Priit Hõbemägi on Postimehe peatoimetajana, avalikkuse jaoks esmane algallikas. See võiks justkui tähendada, et temalt tuleb ka pigem faktidele põhinev artikkel või sõnavõtt. Hõbemägi esitas küll mitmeid fakte juhtumi kohta, kuid kuna tema arvamuse avaldus ilmus enne kaasuse esmast avalikustamist, siis oli nende faktide esitamine pealiskaudne ning raskendas tavainimese jaoks tegelaste isikustamist. Näiteks: „*tegi üks väga tuntud ja mõjukas riigikogu liige lapseealisest fotosid, millest hiljem tekkis suur probleem*” ehk kes?, mis lastest ja mis fotosid?, milline probleem?.

Martin Laine tekstis pole kommenteeritud, kust faktid on saadud ning olukorda võimendab see, et kasutatakse allikateks ka anonüümseid endisi ja praeguseid poliitikuid ning ei põhjendata, miks nad on toodud anonüümsetena. Tema tekstis on kasutatud umbmäärsust näiteks: „*Poliitikavaatlejad oletavad, et üks peamisi kandidaate sellele kohale võiks olla julgeolekuteemadega hästi kursis olev reformierakondlane Marko Mihkelson.*” - kes ja millal sellest räägiti? Samuti kasutab ta „*nende üllatuseks*” ja „*kuid need, kes teavad Marko*

Mihkelsoni saladust, ei imesta” - tekib küsimus, et kes. Lisaks on artiklis kirjas, et alasti fotosid lastest on kaks, kuid algtekstis sellist fakti ei olnud ning Marko Mihkelson ütles „Pealtnägija” intervjuus, et selliseid pilte on üks, seega kust on pärit see konkreetne fakt. Lauses „*kuid on teisigi nipsis rõivastuses fotosid, mida võib tõlgendada sugestiivse või kohatuna*” jääb arusaamatuks, kas tegemist on ajakirjaniku või Ekspressi poolse tõlgendusega, ekspertide või bioloogilise isa tõlgendusega. Piltide arvuga toimub selles tekstis manipuleerimine, seda enam, et ei ole teada, mis on ajakirjaniku algallikas. Tuuakse välja erinevaid piltide arve - 17; 2; tuhanded pildid - lugeja peab mitu korda lugema, et aru saada. Umbmäärasus esineb ka näiteks järgmiselt: „*osapooled on pidanud korduvalt selgitusi andma*”; „*juhtunuga on laias laastus kursis ka Reformierakond ning Eesti Päevalehe teada ka mõned teised parteid*”; „*olid erakonna juhi Kaja Kallase kõrvu juba jõudnud jutud*”; „*Seda, et Mihkelson on teinud mingeid kahtlaseid fotosid, teavad mõnedki Reformierakonna fraktsiooni liikmed. Mingisuguste piltide teemat arutati väiksemas ringis fraktsiooni jõulupeol.*”

Kalle Muuli (2022) tekstis on faktidele mitte põhinemist moel, kus ta ütleb: „*Lõpuks tuuakse mängu juba otsesed valed. Räägitakse väikelaste süüütutest vannipiltidest, mida iga pere fotoalbumis leidub, ja väidetakse, et skandaali "motivaatoriks on vaidlus laste hooldusõiguse üle"*” - siinkohal väidab ta, et tegemist on üldse valega ning toob sisse umbkaudsuse „räägitakse” ja „väidetakse” näol, st ta ei too konkreetseid fakte, kes räägib, kes väidab ning miks miks on tegemist valedega. Ta justkui toob välja mingite teiste tekstide faktivaesuse ja ebatäpsuse, olles seda ise ka samal ajal.

Kõige kaalutletum sõnavõtt oli Ilmar Raagi poolt, ta esitab enne hinnangute tegemist kindlad teadaolevad faktid, põhineb nendele oma edasises kirjutises ning ei proovi neid moonutada. Küll aga ta toob välja, algallika, ehk Postimehe artikli, andmete olemasolu küsitavuse: „*väga väheseid [Postimehe] artiklis toodud fakte sai võtta puhta kullana*” ja „*poolikult väljaõeldud infokillud*” ning öeldes, et lugejale ei ole edastatud tervet lugu, mistõttu tekitab see ka avalikus arutelus inimeste seas hulgaliselt spekulatsioone ja kõmu. Lisaks toob Raag ka muudest teemadest kaasuse näitlikustamiseks erinevaid fakte, näiteks „*ühiskonna varasem polarisatsioon*” lastega seotud teemade kajastamisest on üks põhjustest, miks kogu diskussioon kaasuse ümber on kaaperdatud ja võimendatud erinevate äärmuste suunas (Raag, 2022). Küll aga esineb Raagil ka üksikuid faktiväiteid, näiteks „*enam vähem kõik Eesti*”

suuremad toimetused said sama vihje Mihkelsoni kohta,” mis on põhimõtteliselt faktiväitel põhinev faktiväide, sest kusagil ei ole esitatud kindlat arvu ja mis toimetused on vihje saanud.

Martin Helme esitab väga mitmeid retoorilisi küsimusi aga ka otseselt erinevatele kaasusega seotud isikutele ja asutustele. Minu hinnangul tuleneb see sellest, et Mihkelsoni kaasuse kommenteerimiseks pole Helmel piisavalt palju infot, mille tõttu teeb ta ka ise järeldusi ja spekulereib. Ainus fakt, mille Helme oms postituses välja toob on see, et algatati kriminaalasi uurimaks, kes ajakirjandusele Mihkelsoni kohta infot andis (Helme, 2022). Helme kasutab suures osas oma sõnavõttudes faktiväiteid, näiteks „väikelaste intiimpiirkonna hulgi pildistamine”, „kõrge profiiliga avaliku elu tegelaste pahuksisse sattumine seadusega”, „skandaali tegelik eesmärk on kellelegi ametikoht vabaks teha”.

Viru kaasuses oli erinevalt teisest kahest algtekst vähem informatiivne, kuivõrd sellele järgnevad intervjuud asjaosalistega. Pulleritsu intervjuud toovad laiemat konteksti Karmen Bruusi ja Mehis Viruga. Kergejõustikuliit võttis arvesse Bruusi ja Viru vastaspoole kontekstid, mistõttu ka viimasele kehtestati treenerina tegutsemise keelu. Bruus ja Viru kontekst kaasuse puhul on aga see, et Karmen on introvertne ning soovibki olla koos nendega, keda ta täielikult usaldab. Samuti räägib Karmen Pulleritsule, et ka tema vanematel oli kokkulepe Viruga, et võõras ja ohtlikus riigis (Kolumbias) hoiaks Bruus Viru ligi: „Kuna Colombia on ohtlik riik, siis ema tahtis, et kui on kuskile minek või avalikes kohtades viibimine, oleks Mehis minuga koos, sest ema kartis, et mind varastatakse ära või juhtub midagi minuga.” (Pullerits, 2023c). Veel selgub intervjuus Virga mitmeid uusi aspekte: tagasilennul Calist pani Vääit Bruusi ühte hotellituppa (ja ühte voodisse magama) tema jaoks võõra vanema naisterahvaga (Ljadoviga); Virult varastati seljakott koos kõikide tema sidevahenditega, mistõttu kasutas ta Bruusi telefoni suhtlemiseks; ei Bruusile ega Virule endale pole etteheiteid väidetava ahistava käitumise kohta tehtud; Viru ei tea, kes on anonüümsed sportlased A, B ja C - millest ükski kergejõustikuliidu raportis ei avaldu.

Saarniidu (2022) tekst on Mihkelsoni kaasuses ülesehitatud hageja ehk laste bioloogilise isa **hinnangutel**, näiteks: „hageja on hinnanud, et Mihkelsoni tehtud piltidel puudub igasugune mälestuslik või kunstiline väärtus, lisaks on fotosid, kus alaealist olevat hageja meelest kujutatud seksualiseerivalt ja erootiliselt,” olgugi, et siinkohal oleks võinud ajakirjanik välja tuua tegelikkuse, kus kohus vastupidist otsustas. Samuti on esitatud hageja hinnang: „Käesolevad pildid ei tekita ühtegi positiivset emotsiooni”. Lisaks väljendab ka hageja

advokaat oma hinnangut fotode kohta, seda näiteks „Pealtnägijas”: „see oli niisugune esialgne väikese ehmatuse peale”.

Mihkelsoni kaasuses kasutab Martin Helme demagoogiavõtete läbi samuti ka hinnangute andmist, hinnates Mihkelsoni tegu võikaks, tülgastavaks ja pedofiilseks käitumiseks, ka Kalle Muuli hindab fotosid tülgastavaks ja rõvedaks. Kärmase hinnang väljendub seevastu selliselt, et kui rääkida võimalikust lasteporno valmistamisest või väärkohtlemisest, oleks ema teoreetiliselt selle kaasosaline, mis „ei ole eluliselt väga usutav” (Kelomees, 2022).

Aivar Mäe kaasuses anonüümse ohvri hinnangul Mäe „eelistab administratsioonis noori ja ilusaid, saleda figuuriga naisi”, „ta [Aivar Mäe] katsub verbaalselt teiste nõrku külgi, võtab ette nõrgema, kes ei suuda reageerida” ning „talle [Aivar Mäele] polnud oluline, et teised inimesed ootasid, vaid et ta saaks seda, mida tahab”, mida pole võimalik tõestada. Kaljujärvede ja Tontsi avalduses esineb näiteks järgmiselt: „ent raske on uskuda, et ta [Aivar Mäe] tegi seda pahatahtlikult või mõnel muul kurjal eesmärgil”. Kuku Raadio „Keskpäevatunnis” sõna võtnud Heldur Meeritsa andis hinnangu, et „Estoniasse jääb Aivar Mäe mälestus veel pikaks, sest Ekspressis välja toodud käitumine tundub isegi temavanusele inimesele liiga rajuna”. Kaks viimast väljendavad oma hinnangut selle põhjal, mis on nende kogemus ehk kuna nad ei ole kogenud Aivar Mäe või kellegi teise poolt ahistamist, siis nad võib-olla ei saagi mõista, mida ohvrid läbi võisid elada.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Kõikides kaasustes on läbiv seksuaalse ärakasutamise teema, mis tähendab, et kaasustes on oluline väärtus privaatsus. Erineb aga see, kelle pihta on seksuaalne ärakasutamine tehtud. Mihkelsoni kaasuses oli ebaeetiline tegu oma kasulastest paljaste piltide tegemine ja nende pilve üleslaadimine, Aivar Mäed süüdistati anonüümsete allikate poolt töökeskkonnas ahistamises ning Mehis Viru olevat andmete põhjal olnud seksuaalselt ahistav oma treenitavate sportlastega. Lisaks näiteks Mihkelsonile endale on tegelikult kaasuses asjaosalised ka kogu tema pere, kuhu kuuluvad ka lapsed, samamoodi Mehis Viru ja tema abikaasa ning Karmen Bruus ja tema vanemad ning Aivar Mäe ja tema lähedased, mistõttu on asjaolu lahkamine veel enamgi moraaliküsimus.

4.1. Eetilised kaalutluskohad

Harro-Loit ja Juurik (i.a) väidavad, et ajakirjandusel on moraalne kohustus teenida avalikkuse vajadust saada tõepäraselt informatsiooni. Kõikide kaasuste puhul on tegemist avalike elu tegelastega, mistõttu on ka kõrgendatud **avalik huvi** põhjendatud. Küll aga on iga kaasuse keskmises erinevas valdkonnas tegutsevate isikutega - Mihkelson poliitikamaastikul, kultuurivaldkonnas tegev ja tuntud nägu Aivar Mäe ning staažikas kergejõustikutreener ja sporditeadlane Mehis Viru. Vaatamata sellele oli debatt avaliku huvi aspektide ümber suurem Mihkelsoni kaasuses, vähesel määral pöörati sellele tähelepanu Mäe kaasuses ning Viru kaasuses debatt sellel teemal puudus. Mihkelsoni kaasuse puhul näiteks esineb problemaatilisus ka selles, et kas antud juhul on tegemist üldse avalikkuse huviga või mitte. Ühine nimetaja kõigil kaasustel olid anonüümsete **allikad** ning mitmed sõnavõtjad pöörasid ka mitmel moel sellele tähelepanu. Mihkelsoni kaasuses lisaks anonüümsele kohtumenetluse edastajale ajakirjanikele esines ka kommentaare ja hinnanguid anonüümsetelt poliitikutelt ja riigi ametite esindajatelt. Aivar Mäe kaasuses väljendast näiteks Martin Helme varjunimedega allikate kasutamise peale pahameelt ning oldi seisukohal, et anonüümsete allikate juttu ei saa tõsiselt võtta (Grete Lehepuu artikkel) ja paneb Aivar Mäe ebavõrdsesse olukorda. Mehis Viru kaasuses toodi välja ebavõrdsus selles osas, et anonüümseteks jäid tunnistusi andes kolm endist sportlast, kuid Karmen Bruus mitte. See aga tõi kaasa tugevama eetika-alase debati. Anonüümsete allikate kasutamine ajakirjanduses tekitab allikate usladusväärsuse küsimuse ning mis veelgi tähtsam, kuivõrd fakte ei ole võimalik kontrollida, tekib kõigi kolme kaasuse puhul küsimus, mis on tõde. Täheldasin, et ajakirjanikud arutlevad

selle üle, et kas tõde on võimalik teada saada, kuid alles hiljem hakatakse selle üle täpsemalt arutlema, kui olukord on skandaaliks arenenud, seda näiteks Pulleritsu intervjuud, kus ta hakkas alles pärast skandaali puhkemist uurima juurde, et aru saada, kus on tõde.

Nii Marko Mihkelsoni kui Mehis Viru kaasuste korral langetati kohtuotsused eelnevalt ametnike või riigi poolt ning seejärel avalikustati need meedias. Seetõttu ei ole nendes kaasustes **süütuse presumptsioon** peamine aspekt. Aivar Mäe loo kontekstis aga pöörati mitme sõnavõtja poolt tähelepanu, et Mäe mõisteti ühiskonna poolt süüdi enne kohtuotsust. See riivab kõnealuste ja tema lähedaste inimväarikust. **Igakülgsus** tuleb kõige tugevamalt välja Mehis Viru kaasuses, kus Postimehe ajakirjanik Priit Pullerits intervjuuerib kõiki osapooli ükshaaval ning annab sellega võimaluse kõigil oma seisukohta väljendada. Intervjuud ühtlasi annavad kaasusele konteksti juurde, mida skandaali algtekstis ja EKJL-i otsuses ei esine. **Kaitse haavatavat** printsiipi on justkui rakendatud Mihkelsoni kaasuses, kus kõnealused lapsed on jäetud anonüümseks. Arvestatud pole aga sellega, et tulenevalt Eesti väiksusest pole kaitse piisav ning lapsed on väiksemas tutvusringkonnas ikkagi identifitseeritavad. Mitmel pool tuuakse välja, et lapsed ei suuda ennast ise kaitsta ning Raag toob välja, et sellest kaasusest rääkijad on osalised lastele kannatuste tekitamises. Ka Viru kaasuses on haavatav Karmen Bruus, kes juhtunu ajal oli alaealine ning peale selle koheldi teda uurimisel ebaprofessionaalselt. Mäe puhul on haavatavatena käsitletud anonüümseid ohvreid.

Ajakirjanikud deklareerivad **lojaalsust** avalikkusele ning asuvad pigem kannatanute poolele. Mihkelsoni kaasuses võib avalikku huvi küll näha, aga see ei olnud üheselt põhjendatud. Aivar Mäe kaasuses on samuti küsimus avalikus huvis, aga kannatanud jäävad siiski anonüümseks. Mehis Viru kaasuses on nii, et EKJL lojaalsusvalikud on sõnades Karmen Bruusi suunas, aga tegudes mitte, kuna avalikustati tema nimi. Kõigi kaasuste puhul on see, et kuivõrd tõde ei ole teada, siis on raske hinnata avaliku huvi olemasolu. Kui võtta veel näiteks Mihkelsoni kaasus, kuhu olid segatud alaealised lapsed. Esmalt otsustati ajakirjanduses avaldada lugu ilma, et ükski inimene oleks identifitseeritav, mille järgi võib eeldada, et lojaalsus kuulus esmalt kannatanutele ehk lastele, keda mingil juhul sellises loos poleks võimalik tuvastada. Hiljem aga Postimehe peatoimetaja sõnul kaalus üle julgeolek, millega Potteri kasti jälgides seati esikohale tõe ja professionaalne usaldusväärsus. Seevastu

näiteks Mehis Viru kaasuses küsimuse all näiteks moraalsed väärtused ehk kes kellele soovib heatahtlikkust.

Inimväärikust puudutati kõigis kaasustes osaliselt. Võiks arvata, et Marko Mihkelsoni kaasuses arutletakse selle üle, kuivõrd mõjutab skandaal nende väärikust, kuid seda mainis korra vaid Tuuli „Pealtnägijas”. Aivar Mäe toetajad Kaljujärved ja Tonts tõid pisut rohkem välja, kuivõrd võib selline skandaal Mäe elu muuta ja kahju teha ning mainet rikkuda. Mehis Viru kaasuses sai inimväärikus riivata aga Karmen Bruus ja tema vanemad, keda alavääristas neid usutlenud uurija Remo Perli ning tegelikult ka kogu loo avaldamine. **Privaatsust** käsitleti kõige rohkem Mihkelsoni kaasuses, Mehis Viru kaasuses vähem ning Mäe kaasuses üldse mitte. Nii Mihkelsoni kui Viru kaasuse puhul toimus debatt alaealiste laste privaatsuse ja anonüümsuse ümber, kus Mihkelsoni puhul olid piltidel olevad lapsed ning Viru puhul Karmen Bruus.

4.2. Sõnavõtjate tõlgendused

Tõde räägitakse avalikus debatis implitsiitselt, kuid kui avalikkus ei tea täit tõde, siis debatis võidakse seda erinevalt konstrueerida (Tumber ja Waisbord, 2019). Nii Mihkelsoni kui Mäe kaasuses tulid **faktid** suures osas algtekstidest, millest skandaal ka alguse sai ning mille peale peamiselt sõnavõtjad ka reageerisid. Mõlema kaasuse reageeringutes toodi ka mitmel pool välja, et näiteks Mihkelsoni algtekst (Saarniidu artikkel) oli faktivaene või põhines sõnavõtja enda tekst hoopis faktiväidetel. Kõige kaalutletum sõnavõtt oli Mihkelsoni kaasuse Ilmar Raagi tekst, mis arutles tõe üle. Seevastu Mehis Viru skandaalis ilmus algtekstile alles järgnevas intervjuudes juurde rohkem fakte ja konteksti. Puuduolev teadmine Viru kaasuses - esmalt andis avalikkusele juhtunust teada EKJL, kuid nemad olid ka need, kes esitasid kohe pooliku tõe. Eesti ajakirjanduseetika koodeks toob välja, et „ajakirjandus ei tohi oma tegevusega kellelegi tekitada põhjendamatu kannatusi, veendumata, et avalikkusel on tõesti vaja seda informatsiooni teada (Eesti ajakirjanduseetika koodeks, 1998). Näiteks Mihkelsoni kaasuse avalikustamisel kaalus teema delikaatsuse üle avaliku elu tegelase aspekt, vaatamata potentsiaalse kahju tekitamisest lastele ning sellele, et avalikkusele täit tõde ei ole teada.

Enamasti olid sõnavõtjad oma professionaalses rollis, kuid kui vaadata, millest oli sõnavõtt ajendatud, siis ei pruugi sõnavõtja profession ja sõnavõtt olla nii suures seoses. Näiteks laulja Ewert Sundja ei võtnud sõna lauljana, vaid võttis sõna lapse ja lapsevanemana. Samuti

näiteks Kait Sinisalu lähtus küll oma professionaalsest rollist, aga sõnavõtt oli kirjutatud just Tuuli Mihkelsoni psühholoogina. Lisaks võttis Sinisalu sõna omal initsiatiivil ehk mitte kellegi intervjuule vastates, nagu seda oli Viru kaasuses Pulleritsu intervjuud. Kuna eelnimetatud intervjuud olid tehtud üks ühele, siis võib eeldada, et need olid pigem Pulleritsu enda algatatud.

4.3. Hinnangud ja arvamused

Hinnangud ja arvamused mõjutavad eetilist diskursust (Baier, 1958, viidatud Reynolds, 2006 kaudu). Hinnangute andmist esines Mihkelsoni ja Mäe kaasuses. Näiteks esimese algtekst oli ülesehitatud laste bioloogilise isa hinnangutele, kuidas tema neid pilte nägi ja kuidas see teda mõjutas. Samuti andsid oma hinnanguid sõnavõtjad Martin Helme ja Kalle Muuli, kes hindasid fotosid tülgastavaks ja rõvedaks, vaatamata sellele, et nad neid pilte tegelikult näinud ei olnud. Martin Helme sõnavõttud läksid väga selgelt karistusdiskursusesse ehk näiteks hoiak „kui on pildid, siis on tegemist pedofiiliaga”, mis ilmselgelt nõuab karistust. Ilmar Raagi tekst oli erinevalt Helmest vähem emotsioonionaalne ning rohkem kaalutletud, samuti oli tema toonud kõige rohkem välja erinevaid moraalseid ja eetilisi kaalutlusi, mis algteksti lugedes tekkisid. Tema puhul oli läbiv teema avalikkuse diskursus, millele ta proovis leida poolt ja vastu argumente, proovides ise olla võimalikult faktipõhine. Priit Hõbemägi arvamuseartikli läbiv diskursus oli julgeolek, selle ohtu seadmine ning samamoodi see, et tegemist on siiski võimukal positsioonil oleva avaliku elu tegelasega. Ewert Sundja põhilisemaid diskursusi oli, et tema jaoks on oma lastest perekeskis paljaste piltide tegemine normaalne. Aivar Mäe kaasuses näiteks andsid hinnanguid anonüümsed ohvrid, ent allikate anonüümsuse tõttu pole neid hinnanguid võimalik faktidega tõestada. Samuti hindasid näiteks Kaljujärved ja Tonts ning Heldur Meerits Mäe süüdistusi raskesti usutavaks ning mitte temavanusele kohaseks.

Demagoogiavõtteid arvamuse kujundamiseks kasutati läbivalt kõikides kaasustes. Enim esines sõnavõtjate tekstides kordamisvõtet, kuid leidis ka sarkasmi ja jutu mujale viimise võtet. Enim demagoogiavõtteid kasutanud sõnavõtja oli Martin Helme, kes kommenteeris nii Mihkelsoni kui Mäe kaast. Helme tekstides leidis hulgaliselt lisaks kordamisele ja sarkasmile ka sildistamist, üldistamist, sõimamist ja süüdistamist, retoorikat ning hoiatamist.

Tekstilised kategooriaid Mehis Viru kaasuses ei esinenud, kuna analüüsitud tekstide puhul oli tegemist intervjuudega, mitte näiteks sõnavõtjate kirjalike pöördumistega. Küll aga **normatiivsust** toodi välja palju nii Mihkelsoni kui Mäe kaasuses. Arutleti selle üle, kuidas ühiskonnas normid muutuvad seoses laste alasti pildistamisega seksuaalsete naljade tegemise ja käitumisega. **Sildistamist** kasutas ainukesena Martin Helme ning seda taaskord nii Mihkelsoni kui Mäe kaasuses. **Stereotüüpiseerimist** täheldasin Mäe kaasuses, seda nii Martin Helme kui Kaljujärvede ja Tontsi poolt. Kasutati eestlaste stereotüüpe ning ka soostereotüüpe.

KOKKUVÕTE

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli analüüsida Marko Mihkelsoni, Aivar Mäe ja Mehis Viru juhtumi järel ilmunud sõnavõtjate tekstides esinevaid mustreid, võttes aluseks eetika diskursuse. Samuti, kuidas erinevaid väärtusi ja väärtuskonflikte kommuniqueeritakse, kuidas skandaali kajastatakse, kuidas toimub avalik arutelu ning kuidas eetika diskursus väljendub nimetatud juhtumites ja milliseid väärtusi rõhutatakse.

Analüüsiks kasutasin diskursusmeetodit, millest lähtuvalt moodustasin analüüsimiseks kategooriad. Kategooriad moodustusid vastavalt analüüsitud sõnavõtjate tekstidele ja nendes esinenud väärtuste ja meediaeetilistele võtmeteemadele. Kokku oli analüüsitavaid tekste 21.

Sõnavõtjate tekstide analüüsis selgus, et neis esinesid erinevad väärtuskonfliktid ning nende lahendamiseks kasutati erinevaid argumente ning avalik arutelu mõjutab ühiskonna hoiakuid ja väärtusi. Antud juhtumid hõlmavad avaliku elu tegelasi ning tekitavad suurt avalikku huvi. Kõigis juhtumites esinesid anonüümsed allikad, mis tõi kaasa usaldusväarsuse küsimuse. Samuti leidis sõnavõtjate tekstides demagoogiavõtete kasutamist ja hinnangute andmist, mis võivad mõjuda skandaali kulgemisel manipuleerivalt infot moonutavalt, eriti kui põhinetakse faktiväidetel.

SUMMARY

The aim of this bachelor's thesis is to analyze a specific type of scandals and to find out how different values and value conflicts are communicated, how the scandal is reflected, and how public discussion takes place. The thesis also aims to explore how ethical discourse is expressed in these cases and what values are brought out. The study focuses on media scandals that have received a lot of attention in both the media and public discourse.

The used method is a discourse analysis method to examine the texts related to the chosen scandals. The sample consists of various texts, including news articles, opinion pieces, social media posts, and comments. The texts were selected based on their relevance to the chosen scandals and their potential to provide insights into the communication of values and ethical principles.

The results of the study show that media scandals can have a significant impact on public discourse and societal attitudes. The analysis reveals that different actors involved in the scandal use various arguments and justifications based on their values and ethical principles. These arguments often reflect broader societal debates about issues such as privacy, freedom of speech, gender equality, or accountability. The study also highlights the role of the media in shaping public opinion about scandals. Media narratives can influence how people perceive events and individuals involved in them. Moreover, media coverage can perpetuate certain stereotypes or biases that may affect marginalized groups or individuals.

Overall, this thesis provides valuable insights into the communication of values and ethical principles in media scandals. It shows that these events are not only about individual wrongdoing but also about broader societal debates concerning fundamental values such as justice, fairness, or human dignity.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aivar Mäe astub Estonia juhi kohalt tagasi. (2020c). *Eesti Rahvusringhääling*, 27. august. Kasutatud 11.04.2023, <https://www.err.ee/1128337/aivar-mae-astub-estonia-juhi-kohalt-tagasi>

Antaki, C., Billig, M., Edwards, D. ja Potter, J. (2003). Discourse analysis means doing analysis: A critique of six analytic shortcomings.

Arne Mikk kutsuti tagasi Estonia nõukogust, tema asemele nimetati Kerri Kotta. (2020e). *Eesti Rahvusringhääling*, 19. august. Kasutatud 11.04.2023, <https://kultuur.err.ee/1125442/arne-mikk-kutsuti-tagasi-estonia-noukogust-tema-asemele-nimeti-kerri-kotta>

Backus, N., & Ferraris, C. (2004). Theory meets practice: Using the potter box to teach business communication ethics. *Association for Business Communication*, 222-229.

Christians, C. G., ja Traber, M. (1997). Communication ethics and universal values. Sage Publications.

Eesti ajakirjanduseetika koodeks. (1998). Kasutatud 06.01.2023, <https://meedialiit.ee/etikakoodeks/>

Eesti keele seletav sõnaraamat. (2009). Kasutatud 07.01.2023, <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=kahju>

Eesti Kergejõustikuliidu distsiplinaarkomisjoni otsus (11.02.2023). *Eesti Kergejõustikuliit*. Kasutatud 23.04.2023, <https://www.ekjl.ee/wp-content/uploads/2023/02/EKJL-distsiplinaarkomisjoni-otsus-2023-02-11.pdf>

Franquet-Santos-Silva, M., Ventura-Morujão, C.-A. (2017). The Potter box model of moral reasoning. *Profesional De La información*, 26(2), 328–335. <https://doi.org/10.3145/epi.2017.mar.20>

Hamelink, C. J. (1995). *Ethics for media users*. *European Journal of communication*, 10(4), 497-512.

Helme, M. (2022, 28. oktoober). *PM palus mult ka kommentaari Marko Mihkelsoni teemal, saatsin neile sellise vastuse* [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/martin.helme.9/posts/pfbid04gMuaDPogQHMc7fk7oeEDQy9FDXBpCQyva837xAmJgVNPHTJKYTknuaEsfUjX5l>

Helme, M. (2020, 25. juuni). *Vaatsin, et meie niigi lootusetu meedia täidab jaanipäeva aegset hapukurgikat Aivar Mäe tümitamisega* [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/eestiesikonservatiiv/posts/929060984275737/?locale=sv_SE

Hervik, P. (2019). Ritualized Opposition in Danish Online Practices of Extremist Language and Thought. *International Journal of Communication (19328036)*, 13.

Hõbemägi, P. (2022). PEATOIMETAJA KOMMENTAAR › Damoklese mõök tuntud poliitiku pea kohal. *Postimees*. 27. oktoober. Kasutatud 07.01.2023, https://arvamus.postimees.ee/7635757/peatoimetaja-kommentaari-damoklese-mook-tuntud-poliitiku-pea-kohal?fbclid=IwAR3P2o-n4fRE6R0gDuBj3tUrK0iTn4ddJ8DZkx74yTYSFqw0xE_IPVlr_z4

Ilmar Raagi lehekülj. (2022, 2. november). *Millised ohutuled vilguvad* [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/Ilmar.Raag.eestikeeles/posts/pfbid0NM3wiKrVANXqrnA119AoSSd71mEWL3TKaicCR1rmJrX14g4AzQQiQrWB1EomFhdQl>

Juhkami, K., Arike, V. (2023). Endised sportlased südistavad Mehis Viru vaimses ja seksuaalses ahistamises. *Postimees*, 17. veebruar. Kasutatud 16.03.2023, <https://sport.postimees.ee/7714496/endised-sportlased-suudistavad-mehis-viru-vaimses-ja-seksuaalses-ahistamises>

JÄRELVAADATAV › Estonia nõukogu: Aivar Mäe läheb puhkusele, tema töösuhte kohta ei ole otsust tehtud. (2020). *Postimees*, 26. juuni. Kasutatud 16.04.2023, <https://www.postimees.ee/7004712/jarelvaadatav-estonia-noukogu-aivar-mae-laheb-puhkusele-tema-toosuhte-kohta-ei-ole-otsust-tehtud>

Jääger, M. (2020). Merle Jääger: kõigi maade solvunud, ühinege!. *Postimees*, 1. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://leht.postimees.ee/7007807/merle-jaager-koigi-maade-solvunud-uhinege>

Kaljujärv, H., Kaljujärv, K., Tonts, A. (2020). Aivar Mäe kaitsjad: kuidas hävitada inimest?. *Postimees*, 1. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://arvamus.postimees.ee/7008164/aivar-mae-kaitsjad-kuidas-havitada-inimest>

Kalmus, V. (2015). *Diskursusanalüüs*. Veebiõpik. Kasutatud 09.01.2023, <https://samm.ut.ee/diskursusanalyys>

Karmen Bruus: süüdistused minu treeneri vastu on mulle arusaamatud. (2023b). *Eesti Rahvusringhääling*, 15. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.err.ee/1608886727/karmen-bruus-suudistused-minu-treeneri-vastu-on-mulle-arusaamatud>

Kelomees, H. (2022). Mihkel Kärmas selgitas, miks loobus „Pealtnägija“ kaks aastat tagasi Mihkelsoni fotodest lugu tegemast. *Delfi*, 28. oktoober. Kasutatud 02.04.2023, <https://www.delfi.ee/artikkel/120090126/mihkel-karmas-selgitas-miks-loobus-pealtnagija-kaks-aastat-tagasi-mihkelsoni-fotodest-lugu-tegemast>

Kergejõustikutreener Mehis Virule määrati tähtajatu tegutsemise keeld. (2023). *Postimees*, 15. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7713190/kergejoustikutreener-mehis-virule-maarati-tahtajatu-tegutsemise-keeld>

KESKPÄEVATUND } Kas kõik onu Heinod peavad nüüd hakkama patukahetsuskirju kandma?. (2020). *Postimees*, 27. juuni. Kasutatud 16.04.2023, <https://arvamus.postimees.ee/7005506/keskpaevatund-kas-koik-onu-heinod-peavad-nuud-hakkama-patukahetsuskirju-kandma>

Kärmas, M., Pihl, K., Eilat, T., Osula, P., Kilumets, M. (Saate autorid) ja Maripuu, R., Pobjaržin, V. (Režissöörid). (2022, 2. november). Pealtnägija (24. hooaeg, 841. osa) [Telesaate osa]. *Pealtnägija*. Eesti Rahvusringhääling.

Laherand, M. L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk, 384.

Laine, M. (2022a). Marko Mihkelsoni saladus. „Eetiliselt taunitavad“ fotod lastest viisid tipp-poliitiku politseisse vestlusele. *Eesti Ekspress*, 27. oktoober. Kasutatud 02.04.2023, <https://ep1.delfi.ee/artikkel/120089802/marko-mihkelsoni-saladus-eetiliselt-taunitavad-fotod-laste-viisid-tipp-poliitiku-politseisse-vestlusele>

Laine, M. (2022b). Fotode skandaali anatoomia: lugu lahku läinud Emast ja Isast, kes on kaotanud teineteise suhtes vähimagi usalduse. *Eesti Ekspress*, 2. november. Kasutatud 04.01.2023, https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120091730/fotode-skandaali-anatoomia-lugu-lahku-lainud-emast-ja-isast-kes-on-kaotanud-teineteise-suhtes-vahimagi-usalduse?fbclid=IwAR3uCf4EMQm2oC2aZIEkMFsPQI_L6ZIU7HKQXU3kjMPIZ3uGtd0O3hj00IU

Lehepuu, G. (2021). Estonia teater hävitas Aivar Mäe tegevuse uurimise raporti. *Eesti Ekspress*, 26. jaanuar. Kasutatud 11.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/92368457/estonia-teater-havitas-aivar-mae-tegevuse-uurimise-raporti>

Lehepuu, G. (2020a). Rahvusoper Estonia töötajad: direktor Aivar Mäe alandab ja ahistab naisi. *Eesti Ekspress*, 22. juuni. Kasutatud, 16.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/90207455/rahvusoper-estonia-tootajad-direktor-aivar-mae-alandab-ja-ahistab-naisi>

Lehepuu, G. (2020b). Uurisin Estonia rahaprobleeme, paljastus hoopis muu: kuidas tegelikult sündis Aivar Mäe tegudest rääkiv lugu?. *Eesti Ekspress*, 29. juuni. Kasutatud 11.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/90284447/uurisin-estonia-rahaprobleeme-paljastus-hoopis-muu-kuidas-tegelikult-sundis-aivar-mae-tegudest-raakiv-lugu>

Lehepuu, G. ja Vasli, K. (2020). Politsei alustas Aivar Mäe suhtes menetlust seksuaalse ahistamise paragrahvi alusel. *Eesti Ekspress*, 29. juuni. Kasutatud 16.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/90302385/politsei-alustas-aivar-mae-suhtes-menetlust-seksuaalse-ahistamise-paragrahvi-alusel>

Lomp, L.-E. (2020). Usaldusisik andis Estonia teatri nõukogule üle raporti Aivar Mäe kohta. *Postimees*, 25. august. Kasutatud 22.04.2023,

<https://kultuur.postimees.ee/7046632/usaldusisik-andis-estonia-teatri-noukogule-ule-raporti-a-ivar-mae-kohta>

Marko Mihkelson astub väliskomisjoni juhi kohalt tagasi. (2022). *Eesti Rahvusringhääling*, 7. november. Kasutatud 02.04.2023, <https://www.err.ee/1608780670/marko-mihkelson-astub-valiskomisjoni-juhi-kohalt-tagasi>

Muuli, K. (2022). Kalle Muuli: sõnumitooja ristilöömine. Vol 2. *Eesti Rahvusringhääling*, 5. november. Kasutatud 02.04.2023, <https://www.err.ee/1608779467/kalle-muuli-sonumitooja-ristiloomine-vol-2>

Mäe palus vabandust ja eitas teadlikku alandamist. (2020a). *Eesti Rahvusringhääling*, 24. juuni. Kasutatud 11.04.2023, <https://www.err.ee/1105462/mae-palus-vabandust-ja-eitas-teadlikku-alandamist>

Nõukogu peatab Aivar Mäe töölepingu kaheks kuuks. (2020b). *Eesti Rahvusringhääling*, 2. juuli. Kasutatud 11.04.2023, <https://www.err.ee/1108750/noukogu-peatab-aivar-mae-toolepingu-kaheks-kuuks>

Peatükk Phillips, L. (2007) „Doing discourse analysis: A brief introduction to the field“ raamatus N. Carpentier jt (Toim), *Media technologies for democracy in an enlarged Europe: The Intellectual work of the 2007 European Media and Communication Doctoral Summer School* (lk-d 285–294). Tartu: Tartu University Press. http://www.researchingcommunication.eu/reco_book3.pdf

Pojman, P. L. (2005). *Eetika: õiget ja väära avastamas*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Politsei määras Aivar Mäele seksuaalse ahistamise eest rahatrahvi. (2020d). *Eesti Rahvusringhääling*, 21. oktoober. Kasutatud 11.04.2023, <https://www.err.ee/1149561/politsei-maaras-aivar-maele-seksuaalse-ahistamise-eest-rahatrahvi>

Postimehe peatoimetajaks sai Priit Hõbemägi. (2022). *ERR*, 6. juuni. Kasutatud 03.01.2023, <https://www.err.ee/1608620701/postimehe-peatoimetajaks-sai-priit-hobemagi>

Pullerits, P. (2023a). Eesti koondise juht: mitte keegi ei ole tahtnud Bruusile midagi halba. *Postimees*, 28. veebruar. Kasutatud 16.04.2023,

<https://sport.postimees.ee/7721776/eesti-koondise-juht-mitte-keegi-ei-ole-tahtnud-bruusile-midagi-halba>

Pullerits, P. (2023b). INTERVJUU } Süüdistusi eitav Viru: meie käitumine on natuke seotud Karmeni eripäradega. *Postimees*, 21. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7717628/intervjuu-suudistusi-eitav-viru-meie-kaitumine-on-natuke-seotud-karmeni-eriparadega>

Pullerits, P. (2023c). Maailmameister Karmen Bruus: uurija rääkis minuga nii, nagu oleksin väike loll laps. *Postimees*, 24. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7719376/intervjuu-karmen-bruus-uurija-raakis-minuga-nii-nagu-oleksin-vaike-loll-laps>

Raudsaar, M. (2020). Peatoimetaja Mart Raudsaar: ajakirjandus ei ole kohus. *Postimees*, 6. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://leht.postimees.ee/7011084/peatoimetaja-mart-raudsaar-ajakirjandus-ei-ole-kohus>

Reynolds, S. J. (2006). Moral awareness and ethical predispositions: Investigating the role of individual differences in the recognition of moral issues. *Journal of Applied Psychology*, 91(1), 233.

Riigikogu valimiste tulemused 2023. (2023). *Delfi*, 24. märts. Kasutatud 04.04.2023, <https://www.delfi.ee/leht/valimised2023/tulemused>

Riigikohus ei võtnud Aivar Mäe ahistamiskandaali arutusele. (2021). *Eesti Rahvusringhääling*, 20. mai. Kasutatud 11.04.2023, <https://www.err.ee/1608218734/riigikohus-ei-votnud-aivar-mae-ahistamiskandaali-arutusele>

Saarniit, A. (2022). Riigikogu liige jäi vahele lapsealisest kohatute piltide tegemisega. *Postimees*, 27. oktoober. Kasutatud 03.01.2023, <https://www.postimees.ee/7635356/riigikogu-liige-jai-vahele-lapsealisest-kohatute-piltide-tegemisega>

Sinivalu, K. (2022). Psühhoterapeut Kait Sinivalu: see on katse hävitada Marko Mihkelson ning kius oma eksnaise suhtes. *Eesti Päevaleht*, 28. oktoober. Kasutatud 02.04.2023,

<https://epl.delfi.ee/artikkel/120090290/psuhhoteraapeut-kait-sinialu-see-on-katse-havitada-marco-mihkelson-ning-kius-oma-eksnaise-suhtes>

Strömpl, J. (2014). *Juhtumiuurimus*. Veebiõpik. Kasutatud 19.05.2023, <https://samm.ut.ee/juhtumiuurimus>

Sundja, E. (2022, 2. november). *Alatine küsimus... et kas kõike ikka peab kommenteerima või oleks targem vait olla* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/sundjaewert/posts/pfbid0ZLwx7LuBc7KhUFYsm2kADk5YJ57EsYr3gYkAXikYpo9rGaGNr3peTrcFKhMhwvvh1>

Sõerunurk, S. (2005). *Poliitilise skandaali konstrueerimine Postimehes välisministeeriumist kadunud dokumentide juhtumi näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Tartu Ülikool eemaldas Mehis Viru õppetöölt. (2023c). *Eesti Rahvusringhääling*, 28. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.err.ee/1608899579/tartu-ulikool-eemaldas-mehis-viru-oppetoolt>

Telesaade lahkas Marko Mihkelsoni juhtumit. (2022). *Postimees*, 2. november. Kasutatud 27.03.2023, <https://www.postimees.ee/7640086/telesaade-lahkas-marko-mihkelsoni-juhtumit>

Tumber, H., Waisbord, S. (2019). *The Routledge Companion to Media and Scandal*. London: Routledge.

Udupa, S., Pohjonen, M. (2019). Extreme speech| Extreme speech and global digital cultures—introduction. *International Journal of Communication*, 19.

Vahter, T. (2023). Mehis Viru alustas võitlust, aga kohus ei võtnud teda jutule. *Eesti Ekspress*, 8. märts. Kasutatud 16.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120154556/mehis-viru-alustas-voitlust-aga-kohus-ei-votnud-teda-jutule>

van Dijk, T. A. (1997). *Discourse studies: A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage.

Viru endine õpilane süüdistas treenerit seksuaalses ja vaimses ahistamises. (2023a). *Eesti Rahvusringhääling*, 16. veebruar. Kasutatud 16.04.2023,

<https://sport.err.ee/1608888461/viru-endine-opilane-suudistas-treenerit-seksuaalses-ja-vaimses-ahistamises>

Watley, L. D. (2014). Training in ethical judgment with a modified Potter Box. *Business Ethics: A European Review*, 23(1). <https://doi.org/10.1111/beer.12034>

LISAD

Lisa 1. Marko Mihkelsoni kaasuse ajajoon

- **2020. a mai** - laste isa (Tuuli Mihkelsoni eksabikaasa) pöördub avaldusega politseisse Marko Mihkelsoni poolt tehtud alasti laste piltide pärast. Tuuli ja Marko Mihkelson lähevad politseisse vestlusele. Kriminaalmenetlust ei alustata, kuid politsei nimetab selliste fotode tegemist „eetilisel taunitavaks“ (Laine, 2022a).
- **2020. a juuni** - Tuuli Mihkelson ja eksabikaasa kohtus - eksabikaasa süüdistab Tuuli Mihkelsoni Marko Mihkelsonil laste alasti pildistamise lubamises ja mitte sekkumises. Tuuli Mihkelson süüdistab eksabikaasat vaimses ja majanduslikus vägivaldas. Kohus mõistab (märts 2021. a), et lastel on mõlema vanema juures endiselt turvaline elada (Laine, 2022b).
- **2020. a** - määramata ajal saavad mitmed väljaanded juhtumist teada. Sealhulgas Mihkel Kärmas ja „Pealtnägija” toimetis (Kelomees, 2022).
- **2020. a oktoober** - Tuuli ja Marko Mihkelson esitavad taotluse trahvi määramiseks Tuuli Mihkelsoni eksabikaasale põhjusel, et viimane on nende väitel jaganud infot hooldusvaidluse kohta ajakirjandusele (Laine, 2022b).
- **2021. a jaanuar** - Tuuli Mihkelsoni eksabikaasa esitab hagi Marko Mihkelsoni vastu valuraha nõudes koos nõuetega, et Marko Mihkelson rohkem lastest selliseid fotosid ei teeks. Vaidlus lõpeb kompromissiga (Laine, 2022b).
- **2021. detsember** - Postimehe toimetuseni jõuab anonüümne e-kiri - väljavõte kinniseks kuulutatud Mihkelsonide kohtuotsusest. Postimehe eelmine peatoimetaja Marti Aavik otsustab lugu mitte avaldada (Laine, 2022b).
- **2022. a suvi** - lõpetatakse kriminaalmenetlus kinnise kohtuasja materjali lekitamise kohta (Laine, 2022b).
- **2022. a august-september** - Postimehe toimetuses võetakse kaasus uuesti teemaks. Postimees ja Tuuli Mihkelsoni eksabikaasat esindav advokaat saavutavad kokkuleppe ja nõustuvad artikli avaldamisega (Laine, 2022b).

- **2022. a mõned päevad enne PM artiklit** - Tuuli ja Marko Mihkelson esitavad oma advokaadi kaudu nõudekirja Postimehele, et lugu mitte avaldada (Kärmas, Pihl, Eilat, Osula, Kilumets, 2022).
- **2022. a 27. oktoober 18:10** - avaldatakse Priit Hõbemäe arvamusartikkel (Hõbemägi, 2022).
- **2022. a 27. oktoober 19:00** - 50 minutit hiljem avaldatakse Postimehe artikkel kogu Mihkelsonide kaasuse kohta (Saarniit, 2022).
- **2022. a 27. oktoober 20:07** - Eesti Päevalehe (Martin Laine) artikkel juhtumist oma versiooniga (varem valmis kirjutatud, juhuks kui lugu mõne teise väljaande poolt avalikustatakse) (Laine, 2022a).
- **2022. a 28. oktoober** - Martin Helme postitab oma Facebooki kommentaari Postimehele (Kelomees, 2022)
- **2022. a 28. oktoober** - Mihkel Kärmas kommentaar intervjuu/loo tegemisest ja toona mitte tegemisest (Kelomees, 2022)
- **2022. a 28. oktoober** - avaldatakse psühhoterapeudi Kait Sinisalu arvamusartikkel (Sinisalu, 2022).
- **2022. a 2. november** - Eesti Ekspressi avaldatakse põhjalik artikkel kõikidest asjaoludest (Laine, 2022b).
- **2022. a 2. november** - Ilmar Raag võtab Facebookis sõna kaasuse kohta (Raag, 2022).
- **2022. a 2. november** - Ewert Sundja võtab Facebookis sõna kaasuse kohta (Sundja, 2022).
- **2022. a 2. november** - „Pealtnägija” intervjuu Tuuli ja Marko Mihkelsoniga (Kärmas, Pihl, Eilat, Osula, Kilumets, 2022) - esimene pikem sõnavõtt Mihkelsonide poolt. Tuuli Mihkelsoni eksabikaasat esindab saates tema advokaat Maria Mägi-Rohtmets (Postimees, 2022).
- **2022. a 5. november** - ERRis avaldatakse Kalle Muuli arvamusartikkel (Muuli,

2022).

- **2022. a 7. november** - teatatakse Marko Mihkelsoni väliskomisjoni juhi kohalt tagasiastumisest (komisjoni liikmeks jäi endiselt) (ERR, 2022).
- **2023. a** - Marko Mihkelson kandideeris riigikogu valimistel ning sai mandaadi (Delfi, 2023).

Lisa 2. Aivar Mäe kaasuse ajajoon.

- **2020. a jaanuar** - Eesti Ekspress (Grete Lehepuu) uurib vihjet teatri kehva majandusliku seisu kohta ja saab muuhulgas juhuslikult allikalt teada ka väidetava ahistamise kohta. Ahistamise lugu ei avaldata, kuna lugu oli liialt toores (Lehepuu, 2020b).
- **2020. a kevad** - Eesti Ekspress saab uue vihje ahistamise kohta ühelt pealtnägijalt. Lugu uuritakse edasi (Lehepuu, 2020b).
- **2020. a 22. juuni** - Grete Lehepuu, Eesti Ekspress avaldab suure loo Aivar Mäe kohta (Lehepuu, 2020a).
- **2020. a 24. juuni** - Aivar Mäe pöördumine ja vabandust palumine (ERR, 2020a).
- **2020. a 25. juuni** - Martin Helme kommenteerib Mäe kaasust Facebooki postituses (Helme, 2020).
- **2020. a 26. juuni** - Rahvusooper Estonia nõukogu pressikonverentsi seoses Eesti Ekspressis avaldatud etteheidetega Estonia peadirektor Aivar Mäele (Postimees, 2020).
- **2020. a 26. juuni** - alustab politsei Aivar Mäe suhtes menetlust seksuaalse ahistamise paragrahvi alusel (Lehepuu ja Vasli, 2020).
- **2020. a 27. juuni** - Kuku Raadio saates „Keskpäevatund” võtavad Mäe osas sõna Priit Hõbemägi, Heldur Meerits ja Ainar Ruussaar (Postimees, 2020).
- **2020. a 29. juuni** - algse loo avaldanud ajakirjanik Grete Lehepuu kommenteerib, miks ta selle avaldas (Lehepuu, 2020b).
- **2020. a 1. juuli** - Merle Jäägri sõnavõtt (Jääger, 2020).
- **2020. a 1. juuli** - Hannes Kaljujärve, Keiu Kaljujärve ja Anu Tontsi sõnavõtt ja Aivar Mäele toetusavaldus (Kaljujärv, H., Kaljujärv, K. ja Tonts, 2020).
- **2020. a 2. juuli** - rahvusooperi nõukogu peatab Aivar Mäe lepingu kaheks kuuks. Samal päeval esitab ka Estonia nõukogu esimees Arne Mikk nõukogu koosolekul

palve esimehe kohalt taandumiseks (ERR, 2020b).

- **2020. a 6. juuli** - Postimehe toonane peatoimetaja Mart Raudsaare sõnavõtt Mäe kaasuse teemal (Raudsaar, 2020).
- **2020. a 14. juuli** - Rahvusoper Estonia palkab nõukogu majavälise usaldusisiku, jurist Thea Rohtla, kelle poole saavad pöörduda nii praegused kui ka endised töötajad (kuni 14.08), keda on riivanud Aivar Mäe sõnad ja teod (Lomp, 2020).
- **2020. a 19. august** - kultuuriminister Tõnis Lukas allkirjastas käskkirja, millega kutsutakse Rahvusoper Estonia nõukogust tagasi Arne Mikk ning nimetatakse nõukogu uueks liikmeks Kerri Kotta (ERR, 2020e).
- **2020. a 27. august** - Aivar Mäe astub rahvusoperi Estonia peadirektori kohalt tagasi (ERR, 2020c).
- **2020. a 21. oktoober** - Politsei- ja piirivalveamet määrab rahvusoper Estonia endisele direktorile Aivar Mäele seksuaalse ahistamise eest rahatrahvi, kuid Mäe kaebab edasi (ERR, 2020d).
- **2021. a 26. jaanuar** - selgub, et usaldusisiku raport on hävitatud (Lehepuu, 2021).
- **2021. a 17. veebruar** - Harju maakohus tühistab (21.oktoobri otsuse) trahvi ja kuna Riigikohus kassatsioonkaebust arutlusele ei võtnud, siis jõustub Harju maakohu otsus (ERR, 2021).

Lisa 3. Mehis Viru kaasuse ajajoon

- **2022. a 01.-06. august** - U20 maailmameistrivõistlused Kolumbias Cali linnas.
- **2022. a august** - laekus Eesti Kergejõustikuliidule neli kirjalikku avaldust neljalt erinevalt osapoolelt, milles juhiti tähelepanu Mehis Viru ebaetilisele ja tema poolt treenitava alaealise sportlase väärkohtlemisele viitavale käitumisele, mis on treenerile sobimatu (Postimees, 2023).
- **2022. 29 august** - Eesti Kergejõustikuliit algatas treener Mehis Viru suhtes distsiplinaarmenetluse (Postimees, 2023).
- **2022. a 15. september** - Mehis Viru ülekuulamine (Eesti Kergejõustikuliit, 2023).
- **2022. a september** - Eesti Antidopingu ja Spordieetika SA kuulab üle Karmen Bruusi (Pullerits, 2023).
- **2023. a 11 veebruar** - Eesti kergejõustikuliidu distsiplinaarkomisjon määrab Virule treenerina tegutsemise tähtajatu keelu (Vahter, 2023).
- **2023. a 16. veebruar** - Karmen Bruusi ja tema vanemate avaldus (ERR, 2023b).
- **2023. a 21. veebruar** - Priit Pulleritsu intervjuu Mehis Viruga (Pullerits, 2023b).
- **2023. a 22. veebruar** - Viru advokaat Maria Mägi-Rohtmets pöördub Tallinna halduskohtusse sooviga distsiplinaarkaristuse tühistamist (Vahter, 2023).
- **2023. 24. veebruar** - Priit Pulleritsu intervjuu Karmen Bruusiga (Pullerits, 2023c).
- **2023. a 27. veebruar** - Postimehes ilmub esimene artikkel, mis juhtumit kajastab (Juhkami ja Arike, 2023).
- **2023. a 28. veebruar** - Priit Pulleritsu intervjuu Eesti koondisejuhi Heiko Väätiga (Pullerits, 2023a).
- **2023. a 28. veebruar** - Tartu Ülikool eemaldas Mehis Viru õppetöölt (ERR, 2023c)
- **2023. a 8. märts** - Mehis Viru esimene katse saada tagasi õigus töötada kergejõustikutreenerina ebaõnnestus (Vahter, 2023).

Lisa 4. Analüüsitud tekstide viited

Marko Mihkelsoni kaasus

- Saarniit, A. (2022). Riigikogu liige jäi vahele lapseealisest kohatute piltide tegemisega. *Postimees*. 27. oktoober. Kasutatud 03.01.2023, <https://www.postimees.ee/7635356/riigikogu-liige-jai-vahele-lapseealisest-kohatute-piltide-tegemisega>
- Hõbemägi, P. (2022). PEATOIMETAJA KOMMENTAAR } Damoklese mõök tuntud poliitiku pea kohal. *Postimees*. 27. oktoober . Kasutatud 07.01.2023, https://arvamus.postimees.ee/7635757/peatoimetaja-kommentaar-damoklese-mook-tunud-poliitiku-pea-kohal?fbclid=IwAR3P2o-n4fRE6R0gDuBj3tUrk0iTn4ddJ8DZkx74yTYsFqw0xE_IPVlr_z4
- Helme, M. (2022, 28. oktoober). *PM palus mult ka kommentaari Marko Mihkelsoni teemal, saatsin neile sellise vastuse* [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/martin.helme.9/posts/pfbid04gMuaDPogQHMcN7fk7oeEDQy9FDXBpCOyva837xAmJgVNPHTJKYTknuaEsfUjX5l>
- Ilmar Raagi lehekülj. (2022, 2. november). *Millised ohutuled vilguvad* [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/Ilmar.Raag.eestikeeles/posts/pfbid0NM3wiKrVANXqrnA119AoSSd71mEWL3TKaicCR1rmJrX14g4AzQQiQrwB1EomFhdQl>
- Kelomees, H. (2022). Mihkel Kärmas selgitas, miks loobus „Pealtnägija“ kaks aastat tagasi Mihkelsoni fotodest lugu tegemast. *Delfi*, 28. oktoober. Kasutatud 02.04.2023, <https://www.delfi.ee/artikkel/120090126/mihkel-karmas-selgitas-miks-loobus-pealtnagija-kaks-aastat-tagasi-mihkelsoni-fotodest-lugu-tegemast>
- Laine, M. (2022b). Fotode skandaali anatoomia: lugu lahku läinud Emast ja Isast, kes on kaotanud teineteise suhtes vähimagi usalduse. *Eesti Ekspress*, 2. november. Kasutatud 04.01.2023, https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120091730/fotode-skandaali-anatoomia-lugu-lahku-lainud-emast-ja-isast-kes-on-kaotanud-teineteise-suhtes-vahimagi-usalduse?fbclid=IwAR3uCf4EMOm2oC2aZlEkMFsPQl_L6ZIU7HKQXU3kjMPIZ3uGtd0O3hj00IU

- Muuli, K. (2022). Kalle Muuli: sõnumitooja ristilöömine. Vol 2. *Eesti Rahvusringhääling*, 5. november. Kasutatud 02.04.2023, <https://www.err.ee/1608779467/kalle-muuli-sonumitooja-ristiloomine-vol-2>
- Sinisalu, K. (2022). Psühhoterapeut Kait Sinisalu: see on katse hävitada Marko Mihkelson ning kius oma eksnaise suhtes. *Eesti Päevaleht*, 28. oktoober. Kasutatud 02.04.2023, <https://epl.delfi.ee/artikkel/120090290/psuhhoterapeut-kait-sinisalu-see-on-katse-havitada-marko-mihkelson-ning-kius-oma-eksnaise-suhtes>
- Sundja, E. (2022, 2. november). *Alatine küsimus... et kas kõike ikka peab kommenteerima või oleks targem wait olla* [Pilt] [Facebooki postitus]. Facebook. <https://www.facebook.com/sundjaewert/posts/pfbid0ZLwx7LuBc7KhUFYsm2kADk5YJ57EsYr3gYkAXikYpo9rGaGNr3peTrcFKhMhwvyhl>
- Telesaade lahkas Marko Mihkelsoni juhtumit. (2022). *Postimees*, 2. november. Kasutatud 27.03.2023, <https://www.postimees.ee/7640086/telesaade-lahkas-marko-mihkelsoni-juhtumit>

Aivar Mäe kaasus

- Helme, M. (2020, 25. juuni). *Vaatasin, et meie niigi lootusetu meedia täidab jaanipäeva aegset hapukurgikat Aivar Mäe tümitamisega* [Facebooki postitus]. Facebook. https://www.facebook.com/eestiesikonservatiiv/posts/929060984275737/?locale=sv_SE
- Jääger, M. (2020). Merle Jääger: kõigi maade solvunud, ühinege!. *Postimees*, 1. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://leht.postimees.ee/7007807/merle-jaager-koigi-maade-solvunud-uhinege>
- Kaljujärvi, H., Kaljujärvi, K., Tonts, A. (2020). Aivar Mäe kaitsjad: kuidas hävitada inimest?. *Postimees*, 1. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://arvamus.postimees.ee/7008164/aivar-mae-kaitsjad-kuidas-havitada-inimest>
- KESKPÄEVATUND } Kas kõik onu Heinod peavad nüüd hakkama patukahetsuskirju kandma?. (2020). *Postimees*, 27. juuni. Kasutatud 16.04.2023,

<https://arvamus.postimees.ee/7005506/keskpaevatund-kas-koik-onu-heinod-peavad-nuud-hakkama-patukahetsuskirju-kandma>

- Lehepuu, G. (2020a). Rahvusoper Estonia töötajad: direktor Aivar Mäe alandab ja ahistab naisi. *Eesti Ekspress*, 22. juuni. Kasutatud, 16.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/90207455/rahvusoper-estonia-tootajad-direktor-aivar-mae-alandab-ja-ahistab-naisi>
- Lehepuu, G. (2020b). Uurisin Estonia rahaprobleeme, paljastus hoopis muu: kuidas tegelikult sündis Aivar Mäe tegudest rääkiv lugu?. *Eesti Ekspress*, 29. juuni. Kasutatud 11.04.2023, <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/90284447/uurisin-estonia-rahaprobleeme-paljastus-hoopis-muu-kuidas-tegelikult-sundis-aivar-mae-tegudest-raakiv-lugu>
- Raudsaar, M. (2020). Peatoimetaja Mart Raudsaar: ajakirjandus ei ole kohus. *Postimees*, 6. juuli. Kasutatud 16.04.2023, <https://leht.postimees.ee/7011084/peatoimetaja-mart-raudsaar-ajakirjandus-ei-ole-kohus>

Mehis Viru kaasus

- Juhkami, K., Arike, V. (2023). Endised sportlased süüdistavad Mehis Viru vaimses ja seksuaalses ahistamises. *Postimees*, 17. veebruar. Kasutatud 16.03.2023, <https://sport.postimees.ee/7714496/endised-sportlased-suudistavad-mehis-viru-vaimses-ja-seksuaalses-ahistamises>
- Pullerits, P. (2023a). Eesti koondise juht: mitte keegi ei ole tahtnud Bruusile midagi halba. *Postimees*, 28. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7721776/eesti-koondise-juht-mitte-keegi-ei-ole-tahtnud-bruusile-midagi-halba>
- Pullerits, P. (2023b). INTERVJUU } Süüdistusi eitav Viru: meie käitumine on natuke seotud Karmeni eripäradega. *Postimees*, 21. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7717628/intervjuu-suudistusi-eitav-viru-meie-kaitumine-on-natuke-seotud-karmeni-eriparadega>

- Pullerits, P. (2023c). Maailmameister Karmen Bruus: uurija rääkis minuga nii, nagu oleksin väike loll laps. *Postimees*, 24. veebruar. Kasutatud 16.04.2023, <https://sport.postimees.ee/7719376/intervjuu-karmen-bruus-uurija-raakis-minuga-nii-nagu-oleksin-vaike-loll-laps>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Laura Maria Meltsas,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eetika diskursus avalikus debatis kolme ahistamiskandaali näitel”, mille juhendaja on Eleri Lõhmus ja kaasjuhendaja Halliki Harro-Loit, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Laura Maria Meltsas

23.05.2023